

Η παρουσίαση του βιβλίου
του Νίκου Στ. Μανούση

«Σταμάτης Κ. Μανούσης:
Ένα Αφήγημα ζωής»
120 χρόνια από τη γέννησή του

πρόσκληση

Η Στέγη Γραμμάτων & Τεχνών Δωδεκανήσου
και οι εκδόσεις Μένανδρος

σας προσκαλούν

στην παρουσίαση του Βιβλίου
του Νίκου Στ. Μανούση

ΣΤΑΜΑΤΗΣ Κ. ΜΑΝΟΥΣΗΣ

ένα αφήγημα ζωής

(1905 - 2025 120 χρόνια από τη γέννησή του)

Δευτέρα 10 Φεβρουαρίου 2025, ώρα 6 μ.μ.
Μέγαρο Μουσικής Αθηνών
αίθουσα Γιάννης Μαρίνος

Ομιλητές:

Γιώργος Χρούσος

Ακαδημαϊκός ομ. Καθηγητής Ιατρικής Σχολής ΕΚΠΑ

Κώστας Μπουραζέλης

Ακαδημαϊκός ομ. Καθηγητής Φιλοσοφικής Σχολής ΕΚΠΑ

Αντώνης Καραμπατζός

Καθηγητής Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ

Σωτήρης Χατζηγάκης

Συγγραφέας π. Υπουργός & π. Αντιπρόεδρος της Βουλής των Ελλήνων

Ιωάννης Παλλήκαρης

ομ. Καθηγητής Οφθαλμολογίας Πανεπιστημίου Κρήτης

Κωνσταντίνος Κογιόπουλος

Ψυχίατρος, Συγγραφέας, Ιστορικός

Συντονισμός:

Νινέττα Ν. Μανούση

Νομικός LL.M, Υπεύθυνη Διεθνών Σχέσεων, ΕΛ.ΙΝ.Υ.Α.Ε

Η εκδήλωση πραγματοποιείται με την έκφραση αρωγής και στήριξης του Υπουργείου Υγείας

υπό την αιγίδα

της Στέγης Γραμμάτων και Τεχνών Δωδεκανήσου

του Ιατρικού Συλλόγου Αθηνών (Ι.Σ.Α.)

της Δωδεκανησιακής Ιστορικής και Λαογραφικής εταιρείας (Δ.Ι.Λ.Ε.)

της Ομοσπονδίας Δωδεκανησιακών Σωματείων Αθηνών, Πειραιώς

της Ένωσης Κώων Αθηνών «ο Ιπποκράτης»

του Διεθνούς Ιπποκρατείου Ιδρύματος Κώ (Δ.Ι.Ι.Κ.)

του Ιδρύματος Ιστορίας Ελευθερίου Βενιζέλου και της Λέσχης Φιλελευθέρων

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Υγείας

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΕΚΔΗΛΩΣΗΣ

“Σταμάτης Κ.Μανούσης
Ένα αφήγημα ζωής”

Δευτέρα 10 Φεβρουαρίου 2025
18.00-19.30

Μέγαρο Μουσικής Αθηνών
Αίθουσα Γιάννης Μαρίνος

18.00-18.15: Καλωσόρισμα- Χαιρετισμοί

18.15-18.25: Βίντεο «Βιογραφία Σταμάτης Κ. Μανούσης»

18.25-19.15: Πάνελ συζήτησης

Γιώργος Χρούσος, Ακαδημαϊκός,ομ. Καθηγητής Ιατρικής Σχολής ΕΚΠΑ

Κώστας Μπουραζέλης, Ακαδημαϊκός ομ.Καθηγητής Φιλοσοφικής Σχολής ΕΚΠΑ

Αυτώνης Καραμπατζός,
Καθηγητής Νομικής Σχολής, ΕΚΠΑ

Σωτήρης Χατζηγάκης, Συγγραφέας, π. Υπουργός & π. Αντιπρόεδρος της Βουλής των Ελλήνων

Ιωάννης Παλλήκαρης, ομ.Καθηγητής Οφθαλμολογίας Πανεπιστημίου Κρήτης

Κωνσταντίνος Κογιόπουλος, Ψυχίατρος, Συγγραφέας, Ιστορικός

Συντονισμός: **Νινέττα Ν. Μανούση,** Νομικός LL.M, Υπεύθυνη Διεθνών Σχέσεων, ΕΛ.ΙΝ.Υ.Α.Ε

19.15-19.25: **Παρουσίαση βιβλίου** «Σταμάτης κ. Μανούσης: Ένα αφήγημα ζωής»

Νίκος Στ. Μανούσης, Συγγραφέας, Νευρολόγος-Ψυχίατρος, Επ. Επιστημονικός Διευθυντής Κλινικής Γαλήνη, Αντιπρόεδρος ΔΠΚ.

19.25-19.30: Κλείσιμο εκδήλωσης

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ **THE ECUMENICAL PATRIARCHATE**
ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ **HOLY AND SACRED SYNOD**
ΑΡΧΙΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ **THE CHIEF SECRETARIAT**

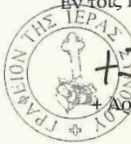
Τῷ Ἐλλογιματῶ κ. Νικολᾶ Σταμ. Μανούση,

Εἰς Ἀθήνας.

Εἰς ἀνταπόκρισιν πρὸς ἀπευθυνθεῖσαν πρόσκλησιν ὑμῶν πρὸς τὴν Α. Θ. Παναγιώτητα, τὸν προσκυνητὸν ἡμῶν Αὐθέντην καὶ Δεσπότην, τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχη κ. κ. Βαρθολομαῖον, ὅπως ἐκπροσωπηθῆ κατά τὴν παρουσίαν τοῦ βιβλίου ὑμῶν «Σταμάτης Κ. Μανούσης. Ἐνα ἀφήγημα ζωῆς», τῆ 10ῃ προσεχοῦς Φεβρουαρίου, σεπτῆ Αὐτοῦ ἐντολῇ, ἐν εὐχαριστίαις, γνωρίζω ὑμῖν ὅτι τὴν Μητέρα Ἐκκλησίαν καὶ Αὐτὸν κατά αὐτὴν θά ἐκπροσωπήσῃ ὁ Αἰδεσιμολ. Πρωτοπρεσβύτερος κ. Ἰωάννης Σαββάκης.

Διαβιβάζων δέ ὑμῖν τὴν ἁγίαν Πατριαρχικὴν εὐλογίαν ὡς ἐφόδιον ἐν τῷ ἀγῶνι τοῦ βίου, διατελώ μετ' εὐχῶν καὶ ἀγάπης ἐν Κυρίῳ.

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις, τῆ 29ῃ Ἰανουαρίου 2025

Αρχιπ. Βασίλειος
 Ἀρχιεπίσκοπος Μαγνησίας
 Αρχιγραμματεὺς

Dr. Sadik Ahmet Cad. No: 19 Fatih 34083 Istanbul
 T: +90 (212) 525 54 16 - +90 (212) 631 1 11
 e-mail: cfsecr.ec.pat@gmail.com - ecumenical.pat@gmail.com

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
 ΓΕΡΑ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ ΑΘΗΝΩΝ

Αριθμ. πρωτ./Ε.Ε. 991 /2025

Ἐν Ἀθήναις τῆ 7ῃ Φεβρουαρίου 2025

Πρὸς
 Τὸν Ἀξιότιμον
 κ. Νικόλαον Στ. Μανούσην
 Νευρολόγον - Ψυχίατρον
 Ἀντιπρόεδρον Διεθνoῦς Ἱπποκρατείου Ἰδρύματος Κῶ (Δ.Ι.Κ.Ω)
 Γρ. Λαμπράκη 36
 145 61 ΚΗΦΙΣΙΑΝ
 Δι' ἠλεκτρονικοῦ Ταχυδρομείου: nikolaosmanousis@gmail.com

Αχιλῆς Ἰωάν. Μανούσης

Εἰς ἀπάντησιν τοῦ ὑπὸ ἡμερομηνίαν 3/2/2025 ὑμετέρου ἐγγράφου περὶ προσκλήσεως τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. κ. Γερωνίμου Β' εἰς τὴν ἐκδήλωσιν διὰ τὴν παρουσίαν τοῦ βιβλίου σας ὑπὸ τὸν τίτλον "ΣΤΑΜΑΤΗΣ Κ. ΜΑΝΟΥΣΗΣ: Ἐνα ἀφήγημα ζωῆς. 120 χρόνια ἀπὸ τὴν γέννησίν του (1905-2025)", τοῦ συνδιοργανώοντι "Ἡ Στέγη Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν Δωδεκανήσου" καὶ οἱ Ἐκδόσεις "Μένανδρος", - ἡ ὁποία θά πραγματοποιηθῆ - εἰς τὸ Μέγαρον Μουσικῆς Ἀθηνῶν (αἴθουσα "Γιάννης Μαρῖνος"), ἐπὶ τῆς Λεωφ. Βασ. Σοφίας 68 & Κόκαλη, εἰς Ἀθήνας, τὴν Δευτέραν 10 Φεβρουαρίου ἐ.ε. καὶ ὥραν 18.00', γνωρίζομεν ὑμῖν ὅτι ὁ Μακαριώτατος ἀδυνατεῖ νά παραστῆ λόγῳ ἀνεληφθέντων ἰδρυτικῶν ὑποχρεώσεων Αὐτοῦ.

Τὸν Μακαριώτατον Ποιμενάρχην ἡμῶν θά ἐκπροσωπήσῃ ὁ Πανοσιολογιώτατος Ἀρχιεπίσκοπος π. Ἰάκωβος Κανάκης, Πρόεδρος τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος Μοσχάτου.

Ἐντολῆ τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου
 Ο ΠΡΩΤΟΣΥΓΚΕΛΛΟΣ
Αχιλῆς Ἰωάν. Μανούσης
 Ἀρχιμ. Βαρνάβας Θεοχάρης

Κοινοποιεῖται:
 Πανοσιολ. Ἀρχιεπίσκοπος π. Ἰάκωβον Κανάκη, Ἱ. Ναὸν Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος Μοσχάτου, Μακρυγιάννη 96, Τ.Κ. 183 45 ΜΟΣΧΑΤΟΝ.

ΑΓ. ΦΙΛΟΘΕΗΣ 19-21, 105 56 ΑΘΗΝΑ - ΤΗΛ: 210 3352300 - FAX: 210 3227151
 www.iaath.gr, protosygellos@iaath.gr

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Υγείας
ΓΡΑΦΕΙΟ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ & ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ
Αριστοτέλους 17, 10187 Αθήνα
Πληροφορίες: Καραθανάση Βας.
2132161810
aigides@moh.gov.gr

ΑΝΑΡΤΗΤΕΑ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ
Αθήνα, 29-01-2025
Αρ. πρωτ.: 2531

ΠΡΟΣ:
«ΣΤΕΓΗ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΧΝΩΝ
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ»
Πατρ. Αθηνωρά 13,
85100 Ρόδος

ΘΕΜΑ: Έκφραση αρωγής και στήριξης του Υπουργείου Υγείας σε εκδήλωση ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κοινού με θέμα: « Σταμάτης Κ. Μανούσης – Ένα αφήγημα ζωής ».

Σχέτ: Το υπ' αριθμ. Πρωτ. 2531/16-01-2025 έγγραφο του φορέα με την επωνυμία « ΣΤΕΓΗ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΧΝΩΝ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ ».

Σε συνέχεια του ανωτέρω σχετικού εγγράφου, αναφορικά με το αίτημα έκφρασης αρωγής και στήριξης του Υπουργείου Υγείας, στην εκδήλωση ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κοινού με θέμα: « Σταμάτης Κ. Μανούσης – Ένα αφήγημα ζωής », το Γραφείο Ενημέρωσης και Επικοινωνίας σύμφωνα με:

- α) Την παρ.1 εδ. (η) του άρθρου 40 του ν. 4822/2019 «Επιτελικό Κράτος, Οργάνωση, Λειτουργία και Διοίκηση της Κυβέρνησης, των Κυβερνητικών Οργάνων και της Κεντρικής Δημόσιας Διοίκησης» (ΦΕΚ τ. Α' 1337/8-2019).
β) Τις διατάξεις του εδ.2 και 3 της παρ. 3γ του άρθρου 15 του ΠΔ121/2017 (ΦΕΚ τ. Α' 1337/8-2019) «Οργάνωσης του Υπουργείου Υγείας».

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΙΑΤΡΙΚΟ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΙΑΤΡΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗΝ
ΤΗΛΕΦΩΝΟ: 210 38 01 349 Τηλ. Φαξ: 210 38 01 349 Τηλε. Ταχυδρομείο: 210 38 01 374
Αναρτητέο 210 38 01 376 - Πληροφορίες: 210 38 01 349 FAX: 210 38 01 374
E-mail: info@iatros.gr, www.iatros.gr, www.psychiatros.gr

Αθήνα, 17.12.2024
Α.Π. 14223

Προς τον
κ. Νίκο Μανούση
Ιατρό – Μέλος του Ι.Σ.Α.
Email: nikolacomanousis@gmail.com

Κύριε Μανούση,

Θα θέλαμε να σας ενημερώσουμε ότι ο Πρόεδρος και τα Μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου του Ιατρικού Συλλόγου Αθηνών, στη Συνεδρίαση της 12.12.2024, ενέκριναν τη χορήγηση της αιγίδας του Ι.Σ.Α. στην εκδήλωση παρουσίασης του βιβλίου σας με τίτλο: «Σταμάτης Κ. Μανούσης: Ένα αφήγημα ζωής», που θα πραγματοποιηθεί στις 10 Φεβρουαρίου 2025, στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών.

Επισημαίνεται ότι η αιγίδα καλύπτει αποκλειστικά και μόνο το επιστημονικό μέρος της εκδήλωσης.

Σας αποστέλλουμε συντημένα το λογο του Ι.Σ.Α και ευχόμαστε κάθε επιτυχία στην επίτευξη των στόχων της εκδήλωσης.

Με εκτίμηση,
Για το Διοικητικό Συμβούλιο του
Ιατρικού Συλλόγου Αθηνών

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΤΡΑΤΟΥΛΗΣ
Ο ΓΕΝ. ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΕΥΓΡΑΤΟΣ ΨΥΧΑΚΙΩΣ

ΙΔΡΥΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΤΟΥ
ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΗΣ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ

ΛΕΞΗ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΩΝ
ΜΝΗΜΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

ΧΡ. ΛΑΔΑ 2 – 10561 ΑΘΗΝΑ
Τηλ.: 210 3221264
e-mail: lexeh@otenet.gr
web page: www.elvenizelos.org.gr

Προς
Κύριον Νίκο Στ. Μανούση

Φίλε Νίκο,
Θυμίζω ιδιαίτερα την Βενεζελική δράση του μακαριότη πατέρα σου, άλλοτε Βουλευτό και Υπουργό.
Με χερά μεγάλη, την εκδήλωσή σου συμφωνώ να την διεξάγεις υπό την αιγίδα του Ιδρύματος Ιστορίας Του Ελευθερίου Βενιζέλου και της Λέξης Φιλελευθέρων.

Με φιλικούς χαιρετισμούς
Ο Πρόεδρος του Ιδρύματος

Γερανάκης
Γεώργιος Κ. Στεφανίδης

ΠΡΟΣ
Κο. Νικόλαο Στ. Μανούση

Κως, 15/1/2025

ΘΕΜΑ:
ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΗ ΑΙΓΙΔΑΣ

Αγαπητέ κε. Μανούση,

Με χαρά σας ενημερώνουμε ότι το Δ.Σ. του Δ.Ι.Ι.Κ. απεδέχθη το αίτημα παραχώρησης Αιγίδας για την εκδήλωση παρουσίασης του βιβλίου σας, με τίτλο «Σταμάτης Κ. Μανούσης: Ένα αφήγημα ζωής», το οποίο πρόκειται να λάβει χώρα τη Δευτέρα 10 Φεβρουαρίου 2025, στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών.

Υ.Γ. σας επισυνάπτουμε το λογότυπο του Ιδρύματος.

Με εκτίμηση,
Εκ μέρους του Δ.Σ. του Δ.Ι.Ι.Κ.,
Νικόλαος Παπαντωνίου
Πρόεδρος

ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΙΑΚΩΝ ΣΩΜΑΤΕΙΩΝ
ΑΘΗΝΩΝ – ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Πειραιάς, 16 Ιανουαρίου 2025

Προς: Δρ. Νικόλαο Στ. Μανούση

Θέμα: Παρουσίαση βιβλίου «Σταμάτης Κ. Μανούσης, ένα αφήγημα ζωής»
Αγαπητέ συμπατριώτη,

Με ιδιαίτερη ευχαρίστηση, επιθυμούμε να σου ανακοινώσουμε την ομόφωνη απόφαση των μελών του Διοικητικού μας Συμβουλίου, να τειθεί υπό την αιγίδα της Ομοσπονδίας μας, η παρουσίαση του βιβλίου με τίτλο «Σταμάτης Κ. Μανούσης, ένα αφήγημα ζωής», που θα πραγματοποιηθεί στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, την Δευτέρα 10 Φεβρουαρίου 2025.

Σας ευχόμαστε ολόψυχα καλή επιτυχία στην εκδήλωσή και το βιβλίο σας να είναι καλοτάξιδο.

Με θερμούς πατριωτικούς χαιρετισμούς

Ο Πρόεδρος
Γιάννης Φραγκοκύλης

Ο Γεν. Γραμματέας
Γρηγόρης Χατζηαντωνίου

Αθήνα, 4 Δεκεμβρίου 2024

Αρ. Πρωτ. 01

Θέμα: Απάντηση σε αίτημα χορήγησης αιγίδας

Αγαπητέ κύριε Μανούση,

Με την παρούσα επιστολή θα θέλαμε να σας ενημερώσουμε ότι εξετάστηκε το αίτημά σας από το Διοικητικό Συμβούλιο της Δωδεκανησιακής Ιστορικής Λογογραφικής Εταιρείας Δ.Ι.Α.Ε. και αποφασίστηκε ομόφωνα η χορήγηση αιγίδας στην εκδήλωσή για την παρουσίαση του βιβλίου με τίτλο «Σταμάτης Κ. Μανούσης: Ένα αφήγημα ζωής».

Θα είναι ιδιαίτερη χαρά να σταθούμε δίπλα σας, ώστε να τιμήσουμε από κοινού ένα από τα πρώτα μέλη της Εταιρείας.

Με εκτίμηση

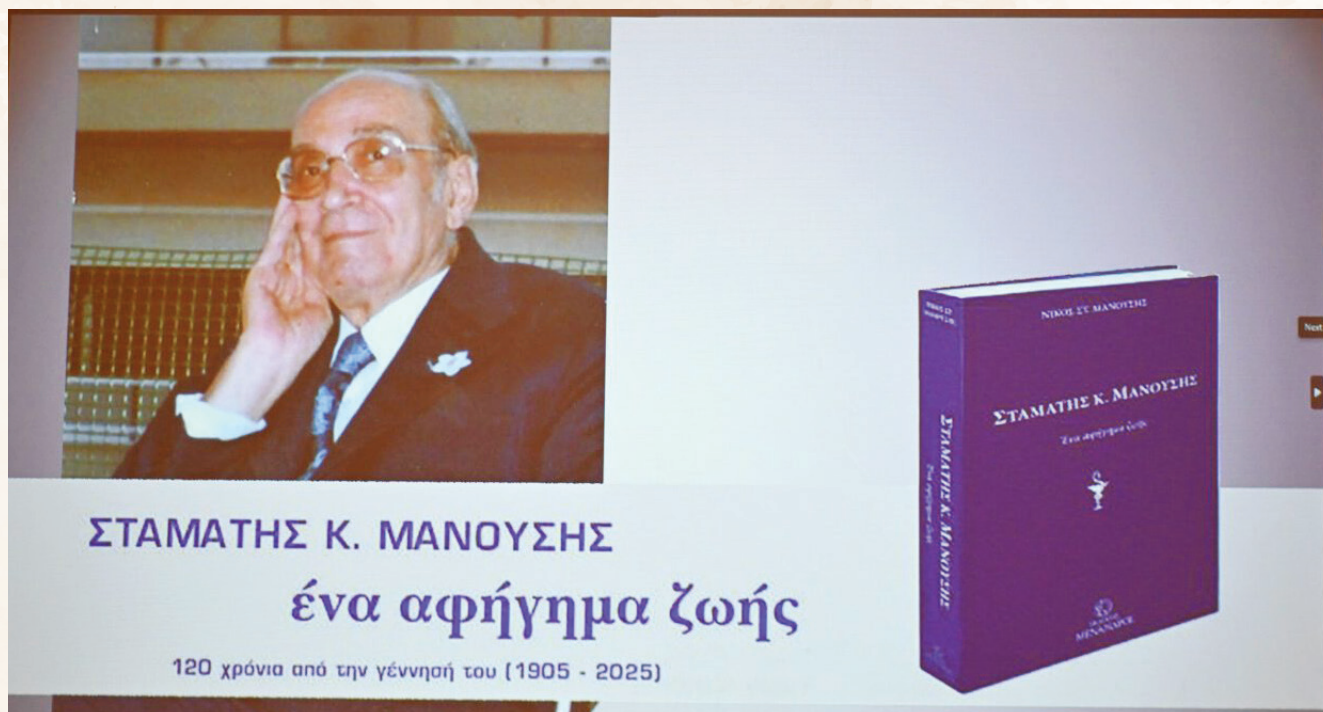
Η Πρόεδρος

Η Γεν. Γραμματέας

Σοφία Ηρακλείδου

ELENI KRITIKOU
04/12/2024 09:34
Ελένη Κρητικού

Η παρουσίαση του βιβλίου του Νίκου Στ. Μανούση με τίτλο «Σταμάτης Κ. Μανούσης: Ένα Αφήγημα ζωής » 120 χρόνια από τη γέννησή του

Με μεγάλη επιτυχία πραγματοποιήθηκε, την Δευτέρα 10 Φεβρουαρίου 2025, στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, στην κατάμεστη αίθουσα Γιάννης Μαρίνος, η παρουσίαση του βιβλίου του Νίκου Στ. Μανούση, με τίτλο «Σταμάτης Κ. Μανούσης: Ένα Αφήγημα ζωής», με την συμπλήρωση 120 ετών από την γέννηση του.

Η παρουσία των επισήμων και φίλων της Οικογένειας Μανούση ήταν συγκινητική. Μετά το καλωσόρισμα των προσκεκλημένων ακολούθησε ο χαιρετισμός από τον εκπρόσωπο του Οικουμενικού Πατριάρχη Βαρθολομαίου, αιδεσιμολογιότατο πρωτοπρεσβύτερο Ιωάννη Σαββάκη, ο οποίος ανέγνωσε το μήνυμα του Παναγιώτατου.

Χαιρετισμό απηύθυνε ο Πρόεδρος της Βουλής κύριος Νικήτας Κακλαμάνης, ο Υφυπουργός Υγείας κύριος Δημήτριος Βαρτζόπουλος, η Βουλευτής και πρώην Υπουργός κυρία Ντόρα Μπακογιάννη, ο Βουλευτής κύριος Βασίλης Υψηλάντης, ο Αντιπεριφερειάρχης Υγείας κύριος Θάνος Ασκητής, ο Πρόεδρος του ΙΣΑ κύριος

Γιώργος Πατούλης, η Αντιδήμαρχος Τουρισμού και Πολιτισμού κυρία Ματίνα Βουκελάτου – Χριστοδουλίδη και τέλος ο Σεβασμιότατος Μητροπολίτης Αγκύρας Ιερεμίας, μέσω βιντεοσκόπησης. Επίσης, προβλήθηκε βίντεο με το σύντομο βιογραφικό του Σταμάτη Κ. Μανούση, που συγκίνησε ιδιαίτερα το ακροατήριο.

Στο πάνελ συζήτησης, που ακολούθησε στο κύριο μέρος της εκδήλωσης, συμμετείχαν διακεκριμένοι και εξαιρετοι επιστήμονες που έχουν ξεχωρίσει στον επαγγελματικό τους βίο, οι κκ Σωτήρης Χατζηγάκης, Συγγραφέας, π. Υπουργός &π.

Αντιπρόεδρος της Βουλής των Ελλήνων, Γιώργος Χρούσος, Ακαδημαϊκός, ομ. Καθηγητής Ιατρικής

Σχολής ΕΚΠΑ, Κώστας Μπουραζέλης, Ακαδημαϊκός ομ. Καθηγητής Φιλοσοφικής Σχολής ΕΚΠΑ, Ιωάννης Παλλήκαρης, ομ. Καθηγητής Οφθαλμολογίας Πανεπιστημίου Κρήτης, Κωνσταντίνος Κογιόπουλος, Ψυχίατρος, Συγγραφέας, Ιστορικός, Αντώνης Καραμπατζός, Καθηγητής Νομικής Σχολής, ΕΚΠΑ. Με τις τοποθετήσεις τους ανέδειξαν τα στοιχεία της προσωπικότητας του Σταμάτη Κ. Μανούση: Σταμάτης Μανούσης ο Πολιτικός, ο Ιατρός, ο Ιπποκρατιστής, ο Κώος, ο Άνθρωπος. Ταυτόχρονα, ανέδειξαν σημαντικές πτυχές του βιβλίου και εξήραν το περιεχόμενο όπως ο συγγραφέας το αποτύπωσε στις σελίδες του.

Οι συμμετέχοντες στο πάνελ επαινέσαν τον συγγραφέα και ψυχίατρο Νίκος Στ. Μανούση για το συγγραφικό του πόνημα. Ειδική μνεία στην παρέμβαση του έκανε ο Καθηγητής κύριος Αντώνης Καραμπατζός, ο οποίος σημείωσε: Όλες αυτές οι σελίδες ενός γοητευτικού και πλήρους βίου ζωντανεύουν με τη βοήθεια ενός εξαιρετικά πλούσιου αρχειακού υλικού (επιστολές, χειρόγραφα, ομιλίες, αποσπάσματα εφημερίδων, φωτογραφίες, κ.λπ.), που συνέλεξε και επεξεργάστηκε με πολύ κόπο και μεράκι ο υιός του Σταμάτη, ο διακεκριμένος ψυχίατρος Νικόλαος Μανούσης.

Δυο λόγια, λοιπόν, τώρα για τον συγγραφέα, επιβεβλημένα

Ο Νικόλαος Μανούσης, γεννηθείς μετά την απελευθέρωση της Δωδεκανήσου, τέκνο εκείνος, όπως και οι δικοί μου γονείς, της μεταπολεμικής ευημερίας που γνώρισε

Από αριστερά: Ιωάννης Σαββάκης, Κώστας Σκανδαλίδης, Απόστολος Κακλαμάνης, Νίκος Μανούσης και Ιωάννης Σαρμάς

ο τόπος. Όχι όμως τέκνο επιλήσμων ενός χρέους, πρωτίστως ηθικού και αλλά και οικογενειακού, του χρέους του να τιμήσει τον πατέρα του, και στο πρόσωπό του ολόκληρη εκείνη τη γενιά των παππούδων και γιαγιάδων μας που πέρασαν πολλά, κράτησαν τη χώρα όρθια, την έβγαλαν μέσα από πολέμους, καταστροφές και στερήσεις, που στερήθηκαν οι ίδιοι πολλά σε περιόδους δύσκολες και ταραγμένες και έθεσαν τα μεταπολεμικά θεμέλια για μία χώρα που ευελπιστούσε να σταθεροποιηθεί και να ευημερήσει, και η οποία σε μεγάλο βαθμό τα κατάφερε.

Στο τρίτο μέρος της εκδήλωσης έλαβε το λόγο ο συγγραφέας του βιβλίου Νίκος Στ. Μανούσης, ο οποίος με έντονη συγκίνηση και απευθύνοντας θερμές ευχαριστίες σε όλους τους παρευρισκόμενους για την παρουσία τους μεταξύ άλλων, ανέφερε χαρακτηριστικά: «Θυμάμαι τον πατέρα μου με ένα διαρκές, σχεδόν αδιόρατο χαμόγελο καλοσύνης και πραότητας. Βασικό του γνώρισμα ήταν ότι δεν ηρέσκετο σε κηρύγματα. Προτιμούσε να μιλά μέσα από τις πράξεις του και τα έργα του, με ακεραιότητα και ήθος, και να προσφέρει αθόρυβα όσο ήταν δυνατόν. Αυτή η στάση ζωής ήταν άλλωστε η μόνη κληρονομιά προς τα παιδιά του και τη σύζυγό του.

Στο βιβλίο μου δεν διεκδικώ την απόλυτη ιστορική αλήθεια ή τον αψεγάδιαστο τρόπο γραφής. Ήθελα όμως να αποτίσω φόρο τιμής προς τον πατέρα μου αλλά και να αφήσω στις επόμενες γενιές ένα πρότυπο ανθρώπου από αυτούς που γεννιόντουσαν σε αυτή τη χώρα υπό ιδιαίτερα δύσκολες συνθήκες και τα κατάφεραν, όχι μόνο σε προσωπικό επίπεδο αλλά πρωτίστως και κυρίως σε κοινωνικό».

Νινέττα Ν. Μανούση

Η Νινέττα Ν. Μανούση (Νομικός, LL.M), η οποία παρουσίασε και συντόνισε την εκδήλωση, κλείνοντας είπε: Αν μπορούσα να δώσω ένα τίτλο στο ταξίδι της ζωής του Σταμάτη Μανούση θα ήταν από το εγώ στο εμείς. Έζησε μια ζωή γεμάτη αξίες, ουσία, ηθική, σεβασμό και προσφορά.

Σε όλα τα στάδια της ζωής του υπήρξε **ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΜΕ ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ.** Από το 2011, όταν πραγματοποιήθηκε η επιθυμία του να μεταφερθεί στην Κω, βρίσκεται αναπαυμένος στον τόπο που γεννήθηκε, προσέφερε και τόσο πολύ αγάπησε. Εύχομαι να αποτελεί φωτεινό παράδειγμα η ζωή του και η ευχή του από εκεί ψηλά να μας συντροφεύει όλους».

Την εκδήλωση τίμησαν με την παρουσία τους οι κάτωθι επίσημοι καλεσμένοι :

- Ο Πρώην Πρωθυπουργός κύριος Γιάννης Σαρμάς.
- Ο Αρχηγός ΓΕΕΘΑ στρατηγός Δημήτρης Χούπης.
- Ο Ναύαρχος εα κύριος Παναγιώτης Λυμπερής.
- Ο Υπόστρατηγος εα Σπύρος Ντούμας
- Ο πρώην Πρόεδρος της Βουλής κύριος Απόστολος Κακλαμάνης.
- Οι πρώην Υπουργοί κκ Κώστας Σκανδαλίδης, Βασίλης Κοντοζαμάνης και Λευτέρης Οικονόμου, Απόστολος Κράτσας.
- Οι Βουλευτές Δωδεκανήσου κκ Μάνος Κόνσολας και Βασίλης Υψηλάντης.
- Οι σύζυγοι των πρώην Υπουργών Υγείας κυρία Αντέλα Στεφανή και Τζένη Κρεμαστινού.
- Ο Ακαδημαϊκός κύριος Βασίλης Ράπανος.
- Οι πρώην Βουλευτές Χρήστος Σμυρλής και Άγγελος Μανωλάκης.
- Οι ομότιμοι Καθηγητές Αχιλλέας Κουτσουράδης (Νομικής ΑΠΘ), Γιάννης Λαδάς (Οφθαλμολογίας ΕΚΠΑ), Κώστας Σολδάτος (Ψυχιατρικής ΕΚΠΑ), Μηνάς Αλεξιάδης (Λαογραφίας ΕΚΠΑ).
- Ο Καθηγητής Ψυχιατρικής ΕΚΠΑ, Νίκος Στεφανής, ο Καθηγητής Νεφρολογίας και Πρόεδρος του Ωνασείου Ι. Μπολέτης, ο Καθηγητής Δρ. Αντώνιος Πολυδώρου Καρδιολόγος, ο καθηγητής Εμ. Ι. Διαμαντόπουλος.
- Ο Πρόεδρος και Αντιπρόεδρος του Διεθνούς Ιπποκράτειου ιδρύματος Κω, ομότιμοι καθηγητές κκ Νίκος Παπαντωνίου και Στέφανος Γερουλάνος.
- Η πρώην ευρωβουλευτής και καθηγήτρια Ψυχιατρικής Μένη Μαλλιάρη, η Ασπασία Ράλλη.
- Ο Καθηγητής Γιάννης Καραϊπιανός, Αντιπρόεδρος της Ομοσπονδίας Δωδεκανησιακών Σωματείων, Πρόεδρος των Απανταχού Καρπαθίων και ο κύριος Νίκος Φλυντζάνης Πρόεδρος της Ένωσης Κώων και ο κύριος Νίκος Κανταρζής, Αντιπρόεδρος της Ένωσης Κώων καθώς και η Γενική Γραμματέας της Ένωσης Κώων, κυρία Αντωνία Καραντώνη, ο Πρόεδρος των Ροδίων Δρ. Εμμανουήλ Κολεζάκης.
- Μέλη της Κωακής Παροικίας Αθηνών.

Τα έσοδα από την πώληση των βιβλίων διετεθήσαν για τα συσσίτια της Μητρόπολης Κωου και Νισύρου.

Θερμές ευχαριστίες:

- Στον κύριο Ιωάννη Καρτάλη για την συνδρομή του στην εκδήλωση.
- Στην κυρία Παρασκευή Κούρση για την εθελοντική της πρωτοβουλία.
- Στους φορείς που έθεσαν υπό την αιγίδα τους την εκδήλωση.
- Στις εκδόσεις ΜΕΝΑΝΔΡΟΣ και στην «Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών Δωδεκανήσου».
- Σε όσους δεν κατάφεραν να παρευρεθούν αλλά απέστειλαν επιστολές και μηνύματα στήριξης της έκδοσης του βιβλίου και της εκδήλωσης.
- Σε όλους, όσοι τίμησαν με την παρουσία τους την εκδήλωση.

ΣΩΤΗΡΗΣ ΧΑΤΖΗΓΑΚΗΣ

Για τη ζωή και τη δράση του γιατρού και πολιτικού (Υπουργού) Σταμάτη Μανούση μίλησε ο συγγραφέας και πρώην Υπουργός και Βουλευτής Σωτήρης Χατζηγάκης, ο οποίος εκτός των άλλων, είπε και τα εξής:

Ο κύριος Σταμάτης Μα-

νούσης υπήρξε ένα σπάνιο είδος πολιτικού, ιδιαίτερα αν επιχειρείτε κανείς να τον συγκρίνει με το σημερινό πολιτικό προσωπικό. Η παρουσία του στην πολιτική χαρακτηρίζεται

από την άδολη και ανιδιοτελή προσφορά του στον συνάνθρωπο. Χαρακτηρίζεται επίσης και από τη βαθιά αγάπη του προς τους συμπατριώτες του, τους Κώες αλλά και την ιδιαίτερη πατρίδα του την Κω.

Γι' αυτό άλλωστε ως Υπουργός Υγιεινής πραγματοποίησε μια σειρά σημαντικών και αναγκαίων έργων, τόσο για την ιδιαίτερη πατρίδα του όσο και για ολόκληρη την Ελλάδα. Από την εμπειρία μου, ως πολιτικού που διακόνησε στο χώρο της πολιτικής επί μια τεσσαρακονταετία περίπου, διέκρινα δύο σχολές πολιτικής. Η πρώτη σχολή θέλει την πολιτική να λειτουργεί μηχανικά και

επικοινωνιακά, χωρίς δηλαδή εμβάθυνση στην ιδεολογία, στην πολιτική σκέψη και φιλοσοφία. Με βάση τη λογική αυτής της πολιτικής σχολής τα προβλήματα προσεγγίζονται ad hoc και επικοινωνιακά. Αντιμετωπίζονται, δηλαδή, επιφανειακά, διότι η πολιτική στην περίπτωση αυτή στοχεύει αποκλειστικά στο πεδίο των εντυπώσεων. Επί πλέον το είδος αυτό της πολιτικής στηρίζεται -αλλά και προωθείται- σε ισχυρά οικονομικά συμφέροντα. Επίσης, ρυμουλκείτε από τις συμβουλές επιτηδείων επικοινωνιολόγων, κομπάζα χαρακτηρίζεται ως "ρεαλιστική" πολιτική. Πολλές φορές μάλιστα "φτιασιδώνεται" με τη "μασκαράτα" του λεγόμενου "εκσυγχρονισμού".

Η πολιτική αυτή που διαπλάσσεται μέσα στα γρανάζια της σύγχρονης επικοινωνίας δημιουργεί στρεβλώσεις, εκτρέπει μάλιστα την κοινωνία και τους πολίτες της από τα πραγματικά τους ενδιαφέροντα και τις ανάγκες τους και τους οδηγεί σε σκιρτήματα της στιγμής και του συρμού. Συγχρόνως κατασκευάζεται -και στη συνέχεια προωθεί- ορισμένες αλαζονικές και αρπαχτικές ελίτ. Έτσι η πολιτική καταντάει σκιά των μεγάλων επιχειρήσεων, όπως προσφυώς την περιγράφει ο κορυφαίος Αμερικανός πολιτικός φιλόσοφος Τζων Ντιούι (John Dewey).

Η δεύτερη σχολή πολιτικής, είναι εκείνη της προσφοράς και της ανιδιοτελούς δράσης του προσωπικού της. Η επιδίωξή της, είναι η δημιουργία ενός πραγματικού έργου, που θα ανακουφίζει τους πολίτες και θα βελτιώνει την κατάσταση της χώρας.

Οι πολιτικοί της στόχοι είναι κατ' εξοχήν η στήριξη του συνόλου της κοινωνίας. Συγχρόνως επιδιώκει να προσφέρει ένα παιδευτικό μοντέλο στους πολίτες. Δηλαδή: Να τους νουθετεί με το παράδειγμά της και να τους κατευθύνει στην υιοθέτηση ενός συνόλου αρχών, αξιών και ιδεών αναγκαίων για την εύρυθμη και ηθική λειτουργία

του κοινωνικού συνόλου. Η σχολή αυτή δεν επικεντρώνεται απλώς σε ευκαιριακές λύσεις. Σε λύσεις δηλαδή της μόδας και του συρμού, ούτε αρέσκειται σε επιφανειακές κινήσεις και βέβαια δεν χαϊδεύει ταπεινές λαϊκές επιθυμίες, ούτε υπακούει σε εντολές κάποιων ισχυρών κέντρων εξουσίας. Τελικά μια τέτοια πολιτική δεν μπορεί να τελεσφορήσει, αν και το προσωπικό της δεν εμφορείται από ένα πνευματικό περιεχόμενο υψηλού επιπέδου.

Οξυγόνο της πολιτικής αυτής είναι η ιδεολογία.

Όλες τις οι επιδιώξεις εκπορεύονται από ένα σύνολο αρχών. Δεν αποτελεί δήλωση της στιγμής. Το Σταμάτη Μανούση θα τον ενέτασσα χωρίς δεύτερη σκέψη στη δεύτερη σχολή της πολιτικής και των πολιτικών, διότι από την πρώτη φορά που πολιτεύτηκε το 1958, όραμά του ήταν το "υπηρετείν" το σύνολο του λαού και μάλιστα ανιδιοτελώς και με προσωπικές του θυσίες.

Και όπως ορθά τονίζει και ο πρώην Πρόεδρος της Βουλής των Ελλήνων Απόστολος Κακλαμάνης, ο Σταμάτης Μανούσης διακατεχόταν από μια βαθιά ανθρωπιστική διάθεση, τη διάθεση προσφοράς και την εκδήλωση της αγάπης για την πατρίδα, τον συνάνθρωπο, τον συντοπίτη. Υπήρξε αληθινός πατριώτης, γι' αυτό και δεν συμβιβάστηκε ποτέ. Ήταν επίσης ένας μαχητής της ιδέας. Σήμερα το παράδειγμα του καθίσταται ιδιαίτερα επίκαιρο, γιατί στην εποχή μας ο πολιτικός κόσμος και η Δημοκρατία μας αντιμετωπίζει αυξημένη αμφισβήτηση. Υπήρξε ακόμη ένας ανυστερόβουλος πολιτικός, ένα πολιτικός που στεκόταν πάντοτε μακριά από κάθε προσωπικό κέρδος.

Όπως προσφυώς αναφέρει ο ίδιος "Δεν επολιτεύτην για να εγγραφώ στον Προϋπολογισμό του Κράτους. Είχα δουλειά η οποία πολλά μου απέδιδε. Το όνειρο μου ήταν να προσφέρω κάτι στο νησί μου, στον τόπο αυτό που τόσο αγαπώ".

Με σημαία λοιπόν της ζωής του τη δημιουργία και την προσφορά, πολιτεύθηκε ο Σταμάτης Μανούσης και πέτυχε απολύτως στους στόχους

του, γι' αυτό ακόμη και ιδεολογικοί του αντίπαλοι, όπως ο Κώστας Λαλιώτης, είχαν μόνον καλά λόγια να πουν γι' αυτόν και τονίζουν ιδιαίτερα τις αρχές και τις αξίες, το ήθος και την ακεραιότητα του Σταμάτη Μανούση.

Συχνά διερωτώμαι: Πως μερικοί πολιτικοί ζουν πλουσιοπάροχα και ως μεγιστάνες οι ίδιοι και οι οικογένειές; Δηλώνουν μάλιστα εισοδήματα μικρομεσαίας αστικής οικογένειας. Άλλοι ωστόσο πολιτικοί -κυρίως οι παλαιότεροι πολιτευόμενοι- αναγκάστηκαν αρκετές φορές να πουλήσουν μέρος της περιουσίας τους για να είναι ανεξάρτητοι από συμφέροντα και αδέσμευτοι από οποτεδήποτε οικονομικές προκλήσεις.

Σ' αυτή την κατηγορία του άμεμπτου ήθους πολιτικού, των πολιτικών κυρίως παλιάς κοπής, αναμφισβήτητα περιλαμβάνεται ο Σταμάτης Μανούσης. Βεβαία, ο Σταμάτης Μανούσης είχε ο ίδιος από την εργασία του αλλά και από την οικογένειά του οικονομική επιφάνεια. Ωστόσο και άλλοι πολιτικοί είχαν οικονομική αυτοτέλεια. Δεν δίστασαν όμως να χρησιμοποιήσουν το λειτούργημά τους ως πηγή προσωπικού πλουτισμού. Εδώ προκύπτει ένα εύλογο ερώτημα. Γιατί άραγε δεν νομοθετείται ένα πραγματικό "πόθεν έσχες" για όλους τους κρατικούς λειτουργούς; Δηλαδή να περιλαμβάνει η ρύθμιση, όχι μόνο το "έσχες" αλλά και το "πόθεν". Αλλά αυτά είναι μια παλιά πονεμένη ιστορία. Έρχεται όμως στην επιφάνεια, οσάκις βρισκόμαστε μπροστά σ' ένα πολιτικό πρόσωπο άμεμπτου ηθικής, όπως ο Σταμάτης Μανούσης.

Ο Μανούσης δεν θα διανοείτο ποτέ να βουτήξει το "χέρι στο μέλι".

Αν επιχειρούσε κάποιος να κατατάξει το Σταμάτη Μανούση σε κάποιο ιδεολογικό ρεύμα, θα τον κατάτασσε σε εκείνο του λεγόμενου "πατριωτικού κοινωνισμού". (Να με συγχωρείται για τον νεολογισμό). Είναι πατριωτισμός σε συνδυασμό με τον κοινωνικό φιλελευθερισμό. Το ιδεολογικό αυτό ρεύμα δέσποζε στην Ελλάδα κατά τις δεκαετίες του

'50 και του '60. Αλλά και στην μεταπολεμική Ευρώπη, την καθημαγμένη από το αίμα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, το κοινωνικό ζήτημα ήταν το απολύτως κυρίαρχο ιδεολογικό πρόταγμα. Μέσα από την προσπάθεια ανοικοδόμησης της χώρας από τα χαλάσματα, γεννήθηκε στην Ελλάδα μια γενιά φιλολαϊκών πολιτικών. Η γενιά αυτή των πολιτικών είχε τάξει ως σκοπό της ζωής της, την αναγέννηση της Ελλάδας. Συγχρόνως στόχευε στην ενίσχυση των μεσαίων και αδύναμων κοινωνικών στρωμάτων. Σ' αυτή την κατηγορία των πολιτικών που αγωνίστηκαν για την ηθική και κοινωνική ανόρθωση της πατρίδας μας, εντάσσεται ανεπιφύλακτα ο Σταμάτης Μανούσης.

****Ο **Σωτήρης Χατζηγάκης** γεννήθηκε στα Τρίκαλα. Σπούδασε νομικά και οικονομικά στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Μετεκπαιδεύτηκε στη Γαλλία και την Αγγλία στις Πολιτικές και Κοινωνικές Επιστήμες (1971-1974). Γόνος οικογένειας με μακρόχρονη πολιτική παράδοση και συμμετοχή στα κοινά, που πρόσφερε στη χώρα υπουργούς, βουλευτές, γεροϋσιαστές, νομάρχες, δημάρχους από την απελευθέρωση της Θεσσαλίας ως τις μέρες μας, είναι ξάδελφος του Ευάγγελου Αβέρωφ. Εντάχθηκε στη ΝΔ από την ίδρυση της και το 1974 αναμείχθηκε ενεργά στην πολιτική. Εκλέγεται συνεχώς στο ίδιο κόμμα επί δώδεκα εκλογικές περιόδους, δηλαδή το 1974, το 1977, το 1981, το 1985, τον Ιούνιο του 1989, τον Οκτώβριο του 1989, το 1990, το 1993, το 2000, το 2004, το 2007 και το 2009. Το 1979 εκλέχθηκε μέλος της Πρώτης Διοικούσας (Κεντρικής) Επιτροπής του κόμματος, ενώ τον Ιούνιο του 1989 διορίστηκε υπουργός αναπληρωτής Εθνικής Οικονομίας και υπουργός Εργασίας στην κυβέρνηση Τζανετάκη. Διατέλεσε υπουργός στην κυβέρνηση του Κωνσταντίνου Μητσοτάκη στα υπουργεία Εμπορίου (1990) και Γεωργίας (1991-1992). Το 2004 εκλέχθηκε Α' αντιπρόεδρος της Βουλής των Ελλήνων. Το 2007 ανέλαβε το Υπουργείο Δικαιοσύνης και τον Ιανουάριο του 2009 το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων. Συγγραφέας άρθρων, μελετών και βιβλίων πολιτικού, κοινωνικού και οικονομικού περιεχομένου, με δημοσιεύσεις σε έγκριτες εφημερίδες και περιοδικά, συμμετέχει σε διεθνή συνέδρια και κοινοβουλευτικές αποστολές. Οι τίτλοι των βιβλίων του στις εκδόσεις Καστανιώτη είναι: *Ανατροπή (Για μία κοινωνία χωρίς μονόδρομους)* (1999), *Η ελληνική ταυτότητα στη «Νέα Τάξη»* (2002), *Ψήγματα γνώσης και σοφίας* (2004), *Ευρώπη και Παγκοσμιοποίηση (2 τόμοι)* (2007), *Το πρόσωπο του σημερινού κόσμου* (2009). Είναι παντρεμένος με τη Μιρέλλα Βαφειάδη και έχει δύο γιους, τον Μιχάλη (Μικέλη) και τον Νικηφόρο-Σπύρο

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΧΡΟΥΣΟΣ

Η βιογραφία του Σταμάτη Μανούση δεν είναι απλώς η αφήγηση μιας ζωής· είναι μια διαδρομή γεμάτη προσφορά, αξίες και ανιδιοτέλεια που σημάδεψαν την ιστορία της Κω και των Δωδεκανήσων, και κατ' επέκταση, όλων μας.

Η ζωή του υπήρξε παράδειγμα ανθρωπισμού και πολιτικής ηθικής, μια πορεία που συνδύασε την

αφοσίωση στον συνάνθρωπο με τον διαρκή αγώνα για τη βελτίωση της κοινωνίας. Από τον γενέθλιο τόπο του, την Κω, μέχρι τις αίθουσες της Βουλής και τις δύσκολες στιγμές της αντίστασης στους εχθρούς και την

δικτατορία, ο Σταμάτης Μανούσης υπηρέτησε με θέρμη το κοινό καλό, αφήνοντας ένα ανεξίτηλο αποτύπωμα σε όσους τον γνώρισαν και τον ακολούθησαν.

Γεννημένος στις αρχές του 20ού αιώνα, σε μια Ελλάδα που προσπαθούσε να ανασυνταχθεί μέσα από την κοινωνική και πολιτική αναταραχή, ο Σταμάτης Μανούσης αντιπροσώπευσε έναν ιδιαίτερο τύπο ηγέτη. Έναν άνθρωπο που η αγάπη για την πατρίδα και τον συνάνθρωπο τον ώθησε να

προσφέρει πολύ πέρα από τα συνηθισμένα. Ορμώμενος από την αγάπη του για την Κω, το νησί που υπηρέτησε με αυταπάρανηση και σεβασμό, όπως και όλη την καταρχήν υπόδουλη Δωδεκάνησο, ο Μανούσης κατέγραψε μια σειρά επιτευγμάτων που δεν αφορούσαν μόνο την ιατρική, αλλά και τη βελτίωση των συνθηκών ζωής των συμπολιτών του.

Η διαδρομή του από τα φοιτητικά του χρόνια μέχρι τη διακεκριμένη ιατρική του καριέρα και την πολιτική του δράση μαρτυρούν έναν άνθρωπο με ακέραιες αρχές. Ως επιστήμονας, με την ίδρυση της οφθαλμολογικής κλινικής του στην Αθήνα, έδωσε ελπίδα και φροντίδα σε εκατοντάδες άπορους συμπατριώτες του, ενώ κατά τη διάρκεια του πολέμου και της κατοχής η κλινική του μετατράπηκε σε καταφύγιο για όσους είχαν ανάγκη. Ως πολιτικός, έθεσε τον εαυτό του στην υπηρεσία των Δωδεκανήσων, προωθώντας πρωτοποριακά έργα για την εποχή του, όπως η κατασκευή του κρατικού νοσοκομείου της Κω, η δημιουργία νέου λιμανιού και η ανάπτυξη υποδομών που βελτίωσαν τις ζωές των κατοίκων.

Ο Σταμάτης Μανούσης δεν περιορίστηκε ποτέ σε συμβατικές επιλογές. Αντίθετα, υπήρξε ένας άνθρωπος με το θάρρος να πάρει αποφάσεις, ακόμα κι όταν αυτές συνοδεύονταν από πολιτικό ή προσωπικό κόστος. Η σθεναρή του αντίσταση κατά τη διάρκεια της δικτατορίας και η απόφασή του να αποσυρθεί από την πολιτική μετά τη μεταπολίτευση αναδεικνύουν την ακεραιότητα και τη βαθιά δημοκρατική του πίστη. Ανήκε σε εκείνη τη σπάνια κατηγορία προσωπικοτήτων που το ήθος και η αφοσίωσή τους δεν εξαντλούνται στη δημόσια σφαίρα αλλά διαχέονται σε κάθε πτυχή της ζωής τους.

Στις σελίδες του βιβλίου γνωρίζουμε έναν άνθρωπο που η ζωή του υπήρξε μια συνεχής αναζήτηση του ανθρώπινου μέτρου, μια αδιάκοπη προσπάθεια να υπηρετήσει τον

τόπο του. Ο Μανούσης δεν είναι μόνο μια ιστορική φιγούρα· είναι ένα υπόδειγμα ενός ανθρώπου που ζούσε με βάση την ουσία και όχι τις επιταγές της εποχής. Το έργο του, από τις παρεμβάσεις για την αναβάθμιση των υποδομών μέχρι τη στήριξη φτωχών φοιτητών και άπορων συμπολιτών του, αποτελεί μια υπενθύμιση ότι η αληθινή ηγεσία πηγάζει από την αγάπη και την ανιδιοτέλεια.

Η βιογραφία του είναι κάτι περισσότερο από ένα βιβλίο για τη ζωή ενός ανθρώπου. Είναι ένα κάλεσμα για να θυμηθούμε και να εμπνευστούμε από τα ιδανικά που υπηρετούσε. Είναι μια αφήγηση για το πώς το όραμα ενός ανθρώπου μπορεί να αλλάξει τις ζωές πολλών. Ένα ντοκουμέντο για έναν γιατρό, έναν πολιτικό, έναν ευπατρίδη πατριώτη, αλλά πάνω απ' όλα, έναν Άνθρωπο με κεφαλαίο Α.

*****Ο Γεώργιος Χρούσος** γεννήθηκε το 1951 στην Πάτρα. Υπήρξε αριστούχος υπότροφος του ΙΚΥ σε όλα τα έτη των σπουδών του στην Ιατρική Σχολή του ΕΚΠΑ και αποφοίτησε πρώτος του έτους του, το 1975. Μετεκπαιδεύτηκε στην Παθολογική Κλινική του ΕΚΠΑ (1975-1976), στην Παιδιατρική Κλινική του Πανεπιστημίου της Νέας Υόρκης (1976-1978), και στα Εθνικά Ινστιτούτα Υγείας (National Institutes of Health, NIH) των ΗΠΑ (1978-1981) στο πεδίο Ενδοκρινολογίας. Έχει λάβει σημαντικά εθνικά και διεθνή βραβεία, ενώ έχει τιμηθεί από επιφανείς επιστημονικούς φορείς, σε παγκόσμιο επίπεδο. Έχει διατελέσει μέλος συντακτικής επιτροπής και διευθυντής σύνταξης πολλών περιοδικών και βιβλίων στον τομέα της Ενδοκρινολογίας. Υπήρξε πρόεδρος τριών διεθνών εταιρειών, επίτιμος διδάκτωρ πέντε πανεπιστημίων και επίτιμος Καθηγητής τεσσάρων πανεπιστημίων. Τιμήθηκε με δύο διεθνείς έδρες, John Kluge (Τεχνολογία και Κοινωνία) και UNESCO (Εφηβικής Υγείας και Ιατρικής). Είναι εκλεγμένο μέλος της Academia Euro-paea και της Εθνικής Ακαδημίας Ιατρικής των ΗΠΑ. Η συνολική επιστημονική συνεισφορά του είναι εκτενής και πρωτοποριακή, και πρωτότυπη και άνοιξε νέους ορίζοντες στην Ιατρική Επιστήμη. Είναι μεταξύ των 250 πλέον χαρακτηριστικών κλινικών ερευνητών του κόσμου και σύμφωνα με το μετρητή των αναφορών της Υπηρεσίας Google Μελετητής είναι ο 37ος πλέον αναγνωρισμένος επιστήμονας στον κόσμο. Μέλος της Ακαδημίας Αθηνών.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΛΛΗΚΑΡΗΣ

Σταματης Μανούσης: διαβάζοντας το βιογραφικό του Ανδρός, συνεπαρμένος κυρίως από τον άνθρωπο, έχω μια δυσκολία να εκφραστώ, διότι λέξεις, όπως φιλεύσπλαχνος, έντιμος, αγωνιστής, οραματιστής, διανοούμενος, ανιδιοτελής, λόγιος, ποτέ δεν μπορούν να αποδώσουν μια προσωπικότητα αυτού του βεληνεκούς.

Οσο πλούσια και να είναι αυτή η γλώσσα μας η μοναδική στον κόσμο που νοηματοδοτεί και δεν περιγράφει, είναι ακόμα πολύ φτωχιά για να αποδώσει με λέξεις τον θαυμασμό αλλά και την θλίψη μου που αισθάνομαι, διαβάζοντας τον

βίο ενός πραγματικού ανθρώπου, με όλη την έννοια της λέξεως όπως ο Μανούσης. Έναν σύγχρονο Ιπποκράτη, τον ιατρό που θεωρείται μία από τις πιο εξέχουσες προσωπικότητες στην ιατρική. "Είναι αυτός που Πέτυχε το αρμονικό συνταίριασμα της ανθρωποκεντρικής επιστήμης με την ιατρική τέχνη και τον φιλοσοφικό στοχασμό, ταυτίζοντας την επαγγελματική της άσκηση με τις ηθικοδεοντολογικές αρχές και τις ουμανιστικές αξίες." Αν και τα λόγια αυτά γράφτηκαν για τον Ιπποκράτη, χωρίς κανένα δισταγμό θα τα απέδιδα επακριβώς και στον συντοπίτη του Μανούση, με έμφαση κυρίως στις δύο τελευταίες

λέξεις στις "ουμανιστικές αξίες". Είναι αυτές που είναι υπεράνω κάθε πολιτικής σκοπιμότητας και αυτές ακριβώς οδήγησαν τον Μανούση στις όποιες αποφάσεις ενός γνήσιου ευπατρίδη με όλη την σημασία της λέξεως. Το είπε emphaticά και ο ίδιος "δεν κατεβαίνω για να πολιτευτώ επιβαρύνω τον κρατικό προϋπολογισμό αλλά για να υπηρετήσω τον τόπο".

Αυτό οραματίστηκε, ένας Αρχάγγελος του Νησιού. Αυτό έκανε σε όλη την ζωή του με όποιο κόστος, είτε αφηφώντας την Γκεστάμπο απέναντι στην κλινική του, είτε τους ανυπόληπτους ευεργετηθέντες μικροπολιτικούς σε μια εξαιρετικά δύσκολη πολιτικά καμπή για την χώρα.

Στο κατά Λουκάν ευαγγέλιο διαβάζομε "Ουαί όταν καλώς υμάς είπωσιν πάντες οι άνθρωποι" Και ο διανοούμενος ποιητής, αρχιεπίσκοπος Αυστραλίας Στυλιανός ο Κρής γράφει πάνω σε αυτό, για τον κάθε ιδεολόγο, οραματιστή άνθρωπο όπως ο Μανούσης.

Αφορισμοί

«Ουαί! Όταν καλώς είπωσιν πάντες οι άνθρωποι!»
Λουκά 6.26

Αλλοίμονο σε αυτούς που δεν αμφισβητήθηκαν γιατί θα πει πως ταυτίστηκαν με όλους τους ανθρώπους
Αλλοίμονο σ' αυτούς που δεν διώχτηκαν γιατί θα πει πως δεν πολέμησαν μήτε με σκιές
Αλλοίμονο σε αυτούς που δεν θανατώθηκαν γιατί θα πει πως δεν πλήρωσαν το φόρο της ζωής ακέραιο.»

Θεσσαλονίκη 17. 10. 1969

*****Ιωάννης Γ. Παλλήκαρης:** Ακαδημαϊκή θέση: Ομ. Καθηγητής Οφθαλμολογίας, Ιατρική Σχολή, Πανεπιστήμιο Κρήτης. Το 1972 αποφοίτησε από την Ιατρική Σχολή του ΑΠΘ και το 1978-9 πραγματοποίησε μετεπτυχιακές σπουδές στο Πανεπιστήμιο του Μονάχου και το Πανεπιστήμιο της Βιέννης.[3]

Μεταξύ του 2003 και του 2011 ήταν Πρόεδρος του Πανεπιστημίου Κρήτης ενώ είναι και ο ιδρυτής και πρόεδρος του Ινστιτούτου Οπτικής και Όρασης του πανεπιστημίου, [4] το οποίο εστιάζει στην παροχή υπηρεσιών υγείας υψηλής ποιότητας, όπως η διαθλαστική χειρουργική, η φωτοδυναμική θεραπεία και την αξιολόγηση της όρασης μέσα από εξειδικευμένες

διαγνωστικές μεθόδους. Τέλος είναι επικεφαλής του συμβουλίου εταιρείας οφθαλμολογικών συσκευών Ο Παλληκάρης έχει λάβει πολλά βραβεία για το έργο του, μεταξύ των οποίων το Βραβείο Lifetime Achievement της Αμερικανικής Ακαδημίας Οφθαλμολογίας (AAO) και το Μετάλλιο Binkhorst της Ευρωπαϊκής Εταιρείας Διαθλαστικής Χειρουργικής

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΠΟΥΡΑΖΕΛΗΣ

Αυτός ο επιβλητικός τόμος είναι ένα μνημείο υϊκής στοργής κ' συνάμα ένα πολύτιμο σύνολο στοιχείων για τη σχέση του εκλεκτού οφθαλμίατρου της Κω Σταμάτη Κ. Μανούση (13.2.1905-7.7.1981)

με τη γενέτειρά του, την όμορφη Κω, και την εξέλιξη των τυχών του νησιού από τα χρόνια της λήγουσας τουρκοκρατίας (έως την κατάκτηση από την Ιταλία το 1912), μέσα από την αμφίσημη εποχή της ιταλοκρατίας (έως το 1947) και μετά με τους ενθουσιασμούς

αλλά και τους συν-κλυδωνισμούς της κοινής νεοελληνικής πολιτείας, όπου ο εδώ πολύπλευρα κ' πολύπτυχα βιογραφούμενος έπαιξε συνειδητά κι εν μέρει τραυματικά τον αξιόλογο ρόλο του. Ραχοκοκκαλιά και καιρίο τμήμα του τόμου η δημοσίευση των συνοπτικών απομνημονευμάτων του («Η εξιστόρηση της ζωής μου»), την οποία ο γιός του συμπληρώνει στη συνέχεια με άλλα κείμενα από το αρχείο του πατέρα του, όπως η εξαιρετικά ενδιαφέρουσα περιγραφή της Κω πριν από τον καταστροφικό

σεισμό του 1933, αλλά κ' πολλά άλλα δεδομένα για την ιστορία της Κω κ' των ανθρώπων της.

Εγγόνι Θρακιώτη πρόσφυγα (από τη Ραιδεστό της Αν. Θράκης) που παντρεύτηκε Κώα στην Αθήνα και ρίζωσε μαζί της στην Κω, γιος πλέον ενός επιδέξιου κουρέα στην πόλη της Κω, ο μικρός Σταμάτης, το παιδί του κουρείου που συνέλεγε προσεκτικά τα χαρτζιλίκια κ' τα άλλα τυχερά του στον παιδικό του κουμπιρά, όπως γλαφυρά καταγράφει ο ίδιος, παίρνει στο νησί του την πρώτη του παιδεία κ' υψίσταται τα πρώτα διαπλαστικά του βιώματα. Εκεί πρωτοδοκιμάζει τις πικρίες του κοινωνικού παραγκωνισμού όταν κάποτε βλέπει ως μικρός μαθητής να προτιμώνται άλλοι για την εκφώνηση ποιημάτων στις σχολικές γιορτές, επειδή προέρχονται από μεγάλες οικογένειες του νησιού. Ο μικρός πληβείος είναι όμως μαχητής της ζωής. Όπως σημειώνει ο ίδιος βασιζόταν στην υπομονή, την ευγένεια κ' την καλοκαγαθία του. Με τα όπλα αυτά κ' την αδάμαστη εργατικότητα του κατορθώνει να τελειώσει το Γυμνάσιο, στο γειτονικό νησί της Καλύμνου, συνεχίζει ακάθεκτος σπουδές στην Ιατρική της Αθήνας, ειδικεύεται στην οφθαλμολογία, η ικανότητά του τον προωθεί τελικά σε συν-κλινικάρχη του (μάλλον κυκλοθυμικού) καθηγητή του Τζανίδη. Ταυτόχρονα δρα πατριωτικά στο πλαίσιο των Δωδεκανήσιων φοιτητών της Αθήνας κι οι ιταλικές αρχές του στερούν την ιταλική ιθαγένεια, ώστε αποκόπτεται (για συνολικά 25 συναπτά έτη από το νησί του).

[προσθέτω προσωπική μου μαρτυρία για την συστηματική παρακολούθηση της δράσης Δωδεκανησίων φοιτητών στην Αθήνα από τις ιταλικές αρχές της Ρόδου]

Χάρη στην προοδύουσα επαγγελματική του καταξίωση κατορθώνει όμως να φέρει στην Αθήνα τους γονείς του, παντρεύεται πετυχημένα κ' συνδυάζει ευτυχισμένη προσωπική ζωή κ' οφθαλμιατρική επιτυχία, τελικά με την αγορά κ' διατήρηση επί χρόνια ειδικής κλινικής στη Νεοφ. Βάμβα στο Κολωνάκι, όπου συχνά στεγάζει κ' σιτίζει παρεπιδημούντες Κώους, φοιτητές κι άπορους.

Αφοσιωμένος οπαδός του Ελ. Βενιζέλου (κ' του οίκου του), συμμετέχει στην κατοχή στη δράση του ΕΑΜ αλλά ποτέ δεν ξεφεύγει προς την άκρα αριστερά. Κουμπάρος κ' οπαδός του Σ. Βεν., εντάσσεται στην ΕΚ, στηρίζει τον Ανένδοτο κατά της ΕΡΕ μετά το 1961 κι εκλέγεται βουλευτής. Συνειδητοποιεί τις εσωτερικές εντάσεις στο εσωτερικό της πολυσυλλεκτικής ΕΚ, τις ιδιαίτερες τριβές μεταξύ Α. Παπανδρέου κ' Κ. Μητσotάκη, μένει πιστός στον «Γέρο της Δημοκρατίας» στους δύο πρώτους γύρους της σύγκρουσης με τον Κων/νο αλλά τελικά αποσκιρτά κ' συμμετέχει ως Υπουργός Υγιεινής στην κυβ/ση Στ.Στεφανόπουλου.

Οδηγεί έτσι σε κρίση τη σχέση του με αρκετούς από τους δημοκρατικούς συνθιασώτες του που δεν κατανοούν αν αξίζει την αλλαγή πλεύσης η επιθυμία του να διεκδικήσει καλύτερη τύχη για το νησί του. Η τοπική του φιλοπατρία κ' φροντίδα συγκρούονται με την ευρύτερη πορεία της χώρας κ' υπονομεύουν μακροχρόνια κ' την τοπική αποδοχή του.

Στα χρόνια της δ/ρίας των συν/χών δέχεται κρούσεις συνεργασίας από το καθεστώς, ανθίσταται κ' η κλινική του υφίσταται ως συνέπεια τη διακοπή λειτουργίας της. Έκτοτε, με υγεία κλονισμένη, ιδιωτεύει, αποκρούει μεταπολιτευτικές προτάσεις συνεργασίας (από τον πρεσβύτερο Κ.Καραμανλή) κ' πεθαίνει πια το 1981, μετά από μια ζωή πολύμοχθων αγώνων και με ήρεμη συνείδηση. Ο οφθαλμίατρος είχε κρατήσει πάντα ανοιχτά τα μάτια της ψυχής του.

Όψεις, ψηφίδες, λάμπεις κι εκλάμπεις αυτής της μυθιστορηματικής ζωής θα συναντήσει ο αναγνώστης στις σελίδες αυτού του βιβλίου. Εκτιμώντας μετηνάνεση της χρονικής απόστασης την Οδύσσεια του Κώου γιατρού, μπορεί κανείς να διακρίνει τη δύναμη κ' τις αδυναμίες ενός τοπικού πατριωτισμού που συνεχίζει, θάλεγα, ευθύγραμμα το αρχαιοελληνικό ιδεώδες της ταύτισης πολίτη και πόλεως. Σε κάποιο σημείο του βιβλίου ο συντάκτης του έργου γιος του εξεικονιζόμενου, παραλληλίζει τις τύχες του πατέρα του μ' εκείνες του Γ. Στερτινίου

Ξενοφώντος, του πετυχημένου Ασκληπιάδη στην αυλή των Καισάρων της Ρώμης. Κι εκείνος τελικά είχε αναδειχθεί κ' ανελιχθεί με την ικανότητά του στο τότε κέντρο της πολιτικής του σφαίρας, τη Ρώμη. Οι γιατροί μπορούν να συνανέρονται με τις πολιτικές τους διασυνδέσεις κ' την επιρροή τους. Όμως συνυφίστανται κάποτε κ' τις συνέπειες του εναγκαλισμού τους με την πολιτική εξουσία, όπου τα ιδεώδη δεν είναι πάντα ούτε γενικά αποδεκτά ούτε, δυστυχώς, σταθερά γνήσια.

Οι σελίδες και το υλικό αυτού του έργου μπορούν πολλά πολλούς να διδάξουν κι αξίζει να διαβασθούν κι από άλλους ομοτέχνους του Ιπποκράτη, συμπολίτες του κ' Συνέλληνες. Όπως σημειώνει στο βιβλίο ένας προλογίζων εμπειρότατος, ήδη επίσης απόδημος του βίου, πολιτικός: «η ιστορία δεν είναι απλά η μνήμη του παρελθόντος, ερμηνεύει το παρόν και στοχεύει στο μέλλον». Σε καμία λοιπόν περίπτωση το έργο αυτό δεν θα μπορούσε να θεωρηθεί άστοχο, ο δε κόπος του συντάκτη του έχει ήδη πανηγυρικά δικαιωθεί.-

**Κ.Μπ.
10.2.25**

*****Ο Κώστας Μπουραζέλης** γεννήθηκε στο 1950 στην Αθήνα. Σπούδασε Ιστορία-Αρχαιολογία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και έλαβε το διδακτορικό του στην Αρχαία Ιστορία από το Πανεπιστήμιο του Marburg. Υπήρξε ερευνητής του Κέντρου Ερεύνης της Αρχαιότητας της Ακαδημίας Αθηνών και στη συνέχεια πρώτος εκλεγμένος διευθυντής του. Έγινε καθηγητής Αρχαίας Ιστορίας στο Τμήμα Ιστορίας-Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, διευθυντής του Ιστορικού Σπουδαστηρίου του και αναπληρωτής πρόεδρος του. Υπήρξε, επίσης, πρόεδρος της Επιτροπής Διεθνών Σχέσεων του Πανεπιστημίου Αθηνών, ενώ διετέλεσε αναπληρωτής πρόεδρος της Επιτροπής του Σαριπολείου Κληροδοτήματος. Είναι επισκέπτης καθηγητής των Πανεπιστημίων Κρήτης, Κύπρου, της British Academy κ.ά. Ακόμη, είναι, μέλος των εκδοτικών επιτροπών στα περιοδικά: *Archaiognwsiá, Mediterraneo Antico, Classica et Mediaevalia, Pharos*, και της σειράς αρχαιοϊστορικών μελετών *HABES (Heidelberger Althistorische Beiträge und Epigraphische Studien)*.

Έχει συγγράψει πολλά έργα, τακτικός μέλος της Ακαδημίας Αθηνών

ΚΩΣΤΑΣ ΚΟΓΙΟΠΟΥΛΟΣ

Ο αγαπητός φίλος και συνάδελφος Νίκος Μανούσης με κάλεσε, με την ευκαιρία της έκδοσης του βιβλίου του, «ΣΤΑΜΑΤΗΣ ΜΑΝΟΥΣΗΣ. ΕΝΑ ΑΦΗΓΗΜΑ ΖΩΗΣ», να μιλήσω για το έργο του πατέρα του αλλά και για την παλιά Κω.

Αν θέλουμε να ασχοληθούμε με τον Σταμάτη Μανούση πρέπει να αναφερθούμε σε δύο θέματα: α) στην Ιταλική Κατοχή των Δωδεκανήσων και β) στα πολιτικά γεγονότα της εποχής της δεκαετίας του '60.

Ο Σταμάτης Μανούσης ήταν ταπεινής καταγωγής· ο πατέρας κουρέας από τη Θράκη και η μητέρα του από την Κω. Ήταν το τελευταίο από τα έξι παιδιά. Υπήρξε καλός μαθητής. Τελείωσε το Λύκειο, σπούδασε Ιατρική στην Αθήνα και ειδικεύθηκε στην Οφθαλμολογία. Από φοιτητής ήταν μέλος της Δωδεκανησιακής Νεολαίας και αργότερα του Συλλόγου Κώων της Αθήνας. Για τους Ιταλούς ήταν σεσημασμένος και του είχαν αφαιρέσει την ιταλική ιθαγένεια. Αυτό σήμαινε ότι δε θα μπορούσε να επιστρέψει ποτέ στην Κω. Έτσι, έζησε στην Αθήνα ως εξόριστος αλλά και ως πρόσφυγας, γεγονός που πιστεύω ότι τον σιγματίσει. Το ίδιο έκαναν και στον αδελφό του Νίκο, οποίος έζησε στην Αμερική. Συμμετείχε στον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο του 1940 με τον βαθμό του εφέδρου ανθυπιάτρου. Την περίοδο της Κατοχής πήρε μέρος στην Εθνική Αντίσταση. Συνεργάστηκε με το ΕΑΜ και η κλινική του έγινε κέντρο συνάντησης των εαμιτών, ενώ πολύ κοντά

βρισκόταν η γερμανική Kommandantur. Γνωστός εαμίτης μου αφηγήθηκε αυτά τα γεγονότα όπως και ότι στην κλινική του υπήρχε πολύγραφος για να τυπώνονται οι προκηρύξεις του αγώνα.

Μετά την Ενσωμάτωση των Δωδεκανήσων (7-3-1948), δεν έπαψε να ασχολείται με τα Δωδεκάνησα. Η κλινική του έγινε στέγη για τους Κώους φοιτητές, ενώ οι Κώοι, όταν πήγαιναν Αθήνα για ιατρικούς ή οποιονδήποτε άλλο λόγο, ήξεραν ότι είχαν έναν δικό τους άνθρωπο να τους βοηθήσει για ό,τι χρειάζονταν. Γιατί ο Σταμάτης Μανούσης ένιωθε πάντα κοντά στους απλούς ανθρώπους, γιατί κι αυτός ήταν ένας απλός άνθρωπος. Η Κως της εποχής εκείνης ήταν ένα γεωργικό νησί κυρίως, δεν ήταν όπως τα άλλα νησιά που η οικονομία στηριζόταν π.χ. στην αλιεία, ή στα σφουγγάρια της Καλύμνου □ γι' αυτό ήταν μια πιο συντηρητική κοινωνία και είχε και κάστες. Στο σημείο αυτό, αγαπητέ μου Νίκο, θέλω να αναφέρω πόσο αξιόλογη είναι η μαρτυρία του, έτσι όπως αναδεικνύεται μέσα από από το βιβλίο σου με τις αναφορές σου στα απομνημονεύματά του, για την προσεισμική πόλη της Κω. Δεν ήξερα για το ημερολόγιό του, η καταγραφή του είναι σπουδαία. Μας μιλάει για το νησί, για τη διαστρωμάτωση, ακόμη και τα σπίτια, τους γείτονες, τις συναλλαγές, τις ανταλλαγές, όλα αυτά που γινόταν σε μια Κω που δεν υπάρχει σήμερα. Θέλω ακόμα να μιλήσω και για τις αναφορές που κάνει ο Σταμάτης Μανούσης, ένας θρησκευόμενος, πιστά θρησκευόμενος άνθρωπος, στον πρώτο Μητροπολίτη μας, τον Εμμανουήλ, ο οποίος ήταν μια ιδιάζουσα προσωπικότητα, ένας άνθρωπος πανέξυπνος, πολυγραφότατος, αξιόλογος εγώ θα έλεγα σαν πνευματικός άνθρωπος. Αλλά σαν προσωπικότητα είχε εμμονές, είχε ας το πούμε κάποιες αντιδράσεις που δε συνάδουν με ιερέα. Και τολμάει και τα γράφει.

Σε πολιτικό επίπεδο, μπορεί στη δεκαετία του '50 να σηματοδοτείται το τέλος του Εμφυλίου, αλλά τη δεκαετία του '60 τη χαρακτηρίζει ένα ακραίο πολωτικό κλίμα. Οι πολιτικές αντιπαραθέσεις και η σύγκρουση με το Παλάτι, που αναμειγνυόταν ενεργά κι απροκάλυπτα στην πολιτική, έφθειραν τη Δημοκρατία με αποτέλεσμα τις δολοφονίες του Γρ. Λαμπράκη το 1963 και του Σωτήρη Πέτρουλα

το 1965 από παρακρατικούς. Την 1η Δεκεμβρίου 1961 ο Γεώργιος Παπανδρέου ξεκίνησε τον «Ανένδοτο Αγώνα», ενώ στις εκλογές του 1964 η Ένωση Κέντρου θριάμβευσε. Κέρδισε το 52,8% των ψήφων και 171 έδρες και έγινε Κυβέρνηση. Αρχισε έτσι η σύγκρουση με το Παλάτι, που οδήγησε στην παραίτηση του Γ. Παπανδρέου το καλοκαίρι του 1965 και στα Ιουλιανά.

Σ' αυτή τη ζοφερή περίοδο πολιτεύθηκε ο Σταμάτης Μανούσης. Καταλάβαινε πολύ καλά τι συνέβαινε, αλλά πίστευε ότι ως βουλευτής Δωδεκανήσου θα μπορούσε να βοηθήσει καλύτερα τον τόπο του και να επιτύχει και τον δεύτερο στόχο του, την ευημερία των νησιών. Η στενή φιλία του με τον Σοφοκλή Βενιζέλο τον οδήγησε στην ενεργό πολιτική με αποτέλεσμα να εκλεγεί βουλευτής (1963-1964 και 1964-1967) της Ένωσης Κέντρου. Τα νησιά και η περιφέρεια είχαν αδικηθεί από το κεντρικό κράτος. Ο Σταμάτης Μανούσης αισθανόταν ότι δεν εισακούεται, όταν προσπαθούσε να αναφέρει τα προβλήματα και τις λύσεις τους στα κέντρα εξουσίας. Βλέπουμε μέσα στο βιβλίο, σε κείμενα από το προσωπικό του αρχείο, την κατάσταση στο νησί της Κω. Οργανιζότανε με τους μεγαλέμπορους, τους ενδιάμεσους που εκμεταλλεύονταν τον κόπο των αγροτών, τι γινόταν με τους καπνοπαραγωγούς, τους ντοματοπαραγωγούς, το τελευταίο πλέον κομμάτι της παραγωγής της Κω, ένα από τα πιο εύφορα νησιά του Αιγαίου. Αποτέλεσμα, πολλά παράπονα.

Έτσι, όταν δημιουργήθηκε η κυβέρνηση Στέφανου Στεφανόπουλου –κυβέρνηση αποστατών όπως ονομάζεται–, ο Σταμάτης Μανούσης πήρε τη μεγάλη απόφαση να συμμετάσχει με αντάλλαγμα την υπουργοποίησή του. Θεώρησε ότι τώρα ίσως μπορούσε να κάνει κάτι περισσότερο για τα νησιά. Ανέλαβε το Υπουργείο Υγείας, από τις 17 Σεπτεμβρίου 1965, έως την παραίτησή του, στις 11 Μαΐου 1966. Στη συνέχεια, ανέλαβε υπουργός άνευ Χαρτοφυλακίου από τις 11 Μαΐου 1966 ως τις 22 Δεκεμβρίου 1966. Πολλοί από την Ένωση Κέντρου τον αποκήρυξαν γι' αυτή του την πράξη, αλλά ο ίδιος πρόλαβε να ξεκινήσει και να υλοποιήσει σημαντικά έργα στη γενέτειρά του, τα οποία κράτησαν μέχρι σήμερα (Αεροδρόμιο, Νοσοκομείο, Λιμάνι).

Η κυβέρνηση Στέφανου Στεφανόπουλου ήταν αυτή που ολοκλήρωσε το σχέδιο ανατροπής του Γεωργίου Παπανδρέου. Ανατράπηκε τον Δεκέμβριο του 1966 από την κυβέρνηση του Ιωάννη Παρασκευόπουλου (Μνημόνιο), που ανέλαβε να οδηγήσει τη χώρα σε νέες εκλογές τον Μάιο του 1967. Η άρση, όμως, εμπιστοσύνης από τον Παναγιώτη Κανελλόπουλο οδηγεί στην πτώση της κυβέρνησης Παρασκευόπουλου, ο Κανελλόπουλος σχηματίζει κυβέρνηση, για να διεξαγάγει τις εκλογές αλλά η θητεία της λήγει με το πραξικόπημα της 21ης Απριλίου.

Η Δικτατορία κυνήγησε τον Σταμάτη Μανούση, τον απομόνωσε στο σπίτι του και συνέβαλε με το κλείσιμο της κλινικής του, ώστε ο ίδιος να καταστραφεί οικονομικά. Ως πολιτικό, θα τον κρίνει η ιστορία, χωρίς αγιοποίηση και εξωραϊσμό. Η κριτική θα πρέπει να γίνει για τη συνολική του πορεία, όχι μόνο για μια περίοδο. Για κάποιους θα είναι πάντα ο αποστάτης, για κάποιους άλλους ο ευεργέτης και για άλλους ο πατριώτης. Έγιναν αστοχίες αναμφίβολα, όμως δεν μπορεί κανείς να αμφισβητήσει την ηθικότητά του. Και γι' αυτό λέω ότι όλοι μπορούν να κρίνουν τον Σταμάτη Μανούση, γιατί έτσι είναι η δημοκρατία. Και όποιος εκτίθεται, κρίνεται. Αλλά για ένα μόνο δεν μπορούν να τον κατηγορήσουν: για την εντιμότητά του.

Κατά τη γνώμη μου ο Σταμάτης Μανούσης δεν ήταν επαγγελματίας πολιτικός, ούτε λαϊκιστής πολιτευτής: γι' αυτόν ο αγώνας δεν τελείωσε, ένιωθε πάντα πρόσφυγας, από την εποχή που πολεμούσε μαζί με τους άλλους ομογενείς Κυπρίους και Βορειοηπειρώτες, για δικαιοσύνη και ελευθερία για τους Αλύτρωτους. Ακόμη και μετά την Ενσωμάτωση, όταν μετά από πολλά χρόνια επισκέφθηκε τη γενέτειρά του Κω, βλέποντας τις καταστροφές του Πολέμου, δεν έπαψε να προσπαθεί για τον τόπο του. Ο Σταμάτης Μανούσης αποσύρθηκε από την πολιτική, φτωχότερος, μόνος και άρρωστος, ξεχασμένος από εχθρούς και φίλους, με το στίγμα. Πεθαίνει μακριά από την αγαπημένη του Κω στην Αθήνα στις 7 Ιουλίου 1981.

Σαν προσωπικότητα ο Σταμάτης Μανούσης ήταν ένας ακέραιος άνθρωπος. Η ταπεινή του καταγωγή, η αντιστασιακή-αντιφασιστική

δράση και το ιατρικό του επάγγελμα, τον έκαναν να μη διαχωρίζει τους ανθρώπους και να τους αποδέχεται όλους, ανεξαρτήτως κομματικών και ταξικών διαφορών.

Ήταν ανεκτικός και προσπάθησε να βοηθήσει τους παλιούς του συντρόφους, χωρίς κομματικές παρωπίδες, σε μια περίοδο που υπήρχαν ακόμη τα πιστοποιητικά των κοινωνικών φρονημάτων.

Η οικογένειά του, που πάντα υπεραγαπούσε, χρόνια μετά τον θάνατό του, πραγματοποίησε τη γραπτή επιθυμία του, να μεταφερθούν τα οστά του από την Αθήνα και να ενταφιασθούν στη γενέτειρά του, πράγμα που έγινε το 2011. Αυτή είναι και η τελευταία ενέργεια που αφορά το Σταμάτη Μανούση.

Ο μικρός του γιος, ο ψυχίατρος Νίκος Μανούσης, ανέλαβε το βαρύ χρέος για τον πατέρα του και όπως κάθε παιδί που τιμά τους γονείς του, αποφάσισε να συλλέξει και να εκδώσει μεγάλο μέρος από το αρχείο του πατέρα του. Πολλές φορές που μιλάμε με τον Νίκο, μου λέει ιστορίες. Λέω «γράφ' τα, Νίκο, μην μου τα επαναλαμβάνεις, γράφ' τα». Μου λέει «ναι, έχω πολύ υλικό». Δεν περίμενα ότι είχε τόσο. Στο σημείο αυτό, θέλω να αναφερθώ στη γνωριμία μου με τον Σταμάτη Μανούση. Τον συνάντησα, μόνο μια φορά όταν ήμουν φοιτητής, ένας ψηλός άντρας, μετρημένος πάντα. Μου λέει «παιδί μου, με τι ασχολείσαι;», λέω «σπουδάζω Ιατρική». «Μπράβο, μπράβο, η Κως έχει ανάγκη από νέους επιστήμονες». Αυτό θυμάμαι, αγαπητέ Νίκο, απ' τον πατέρα σου τη μοναδική φορά που τον είδα από κοντά.

Σήμερα μας παρουσιάζει αυτό το σημαντικό ογκώδες βιογραφικό βιβλίο, για να φωτίσει ανθρώπους και γεγονότα που αφορούν τη νεότερη Ιστορία της Ελλάδας, της Δωδεκανήσου και της Κω, που αλλιώς θα έμεναν στο σκοτάδι. Δεν αποτελεί αγιογραφία, αλλά μια παράθεση στοιχείων και αφήνει τον αναγνώστη να κρίνει ο ίδιος. Το βιβλίο παρέχει και άλλα σημαντικά στοιχεία για την προσεισμική Κω, όπως την έκλεισε στην ψυχή του ο Σταμάτης Μανούσης, σημαντική πηγή για την κοινωνία, την εκπαίδευση και την οικονομία του νησιού. Ένα υλικό, που αν δεν συγκέντρωνε και δεν εξέδιδε σήμερα ο αγαπητός Νίκος, θα παρέμενε άγνωστο.

Να πω ότι σας ευχαριστώ όλους που είστε εδώ, γιατί τιμάμε έναν άνθρωπο ο οποίος, επιτρέψτε μου, είχε αδικηθεί Εύχομαι μ' αυτό το βιβλίο η μνήμη του πατέρα σου να βρει τη θέση που της αξίζει.

Ευχαριστώ πολύ.

****Ο **Κωνσταντίνος Κογιόπουλος** γεννήθηκε το 1958 στην Κω. Τελείωσε την Ιατρική Σχολή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και ειδικεύτηκε στην Ψυχιατρική. Ασχολείται αρκετά χρόνια με την ιστορία της Δωδεκανήσου και είναι συγγραφέας πολλών ιστορικών εκδόσεων δωδεκανησιακού και κωακού περιεχομένου.

Έχει συμμετάσχει ως μέλος σε διάφορους πολιτιστικούς συλλόγους, επιστημονικές εταιρίες, σε προνοιακούς φορείς. Έχει σημαντικές ανακοινώσεις σε συνέδρια, επιστημονικές – ιατρικές και ιστορικές δημοσιεύσεις. Το έργο του έχει σημαντικές τιμητικές διακρίσεις.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΚΑΡΑΜΠΑΤΖΟΣ

Το παρόν αφήγημα ζωής για τον αξιοζήλευτο βίο του Σταμάτη Μανούση έχει πολλαπλή αξία: αξία ιστορική, πολιτική, λαογραφική, αλλά πάνω απ' όλα αξία προτύπου ζωής και προσφοράς στην κοινωνία και στην πατρώα γη.

Όταν οι σύγχρονοι αναρωτιούνται γιατί να ασχοληθεί κανείς με τα κοινά, με την πολιτική, τέτοια αφηγήματα ζωής, προερχόμενα από μία άλλη Ελλάδα, από μία

πατρίδα άλλων εποχών, αναδεικνύουν εκείνους τους διαχρονικούς λόγους που δικαιολογούν

αλλά και επιβάλλουν την ενασχόληση με τα κοινά, την προσφορά στον τόπο και τους ανθρώπους του.

Η ενασχόληση με την πολιτική αποτελεί μια εκδήλωση αγάπης και βαθιάς έγνοιας για την πατρίδα, για τον συνάνθρωπο, τον συντοπίτη. Ίσως τότε, παλαιότερα, που τα πράγματα ήταν πιο καθαρά, η ενασχόληση με την πολιτική να είχε πολύ πιο σαφές πρόσημο και χαρακτήρα. Τώρα τα πράγματα έχουν γίνει –ή τα έχουμε κάνει;– πολύ πιο περίπλοκα, και όλο και περισσότερος κόσμος αποστρέφεται την πολιτική και τον ιδιαίτερο κόσμο της. Φοβάται ίσως ότι η είσοδος σ' αυτήν θα σημάνει έναν πολλαπλό ατομικό θάνατο: επαγγελματικό, οικογενειακό, κάθοδο σε μία ερεβώδη πραγματικότητα, όπου η προσφορά μπορεί να είναι απλώς ένα απόμακρο ενδεχόμενο. Η αναδρομή όμως στην εποχή των μεγάλων ιδανικών και των μεγάλων ιδεών προσφέρει πάντα γόνιμα ερεθίσματα, δίνει τη δυνατότητα του αναστοχασμού και του αναπροσανατολισμού. Τίθεται ένα σημαντικό ερώτημα: Γίνεται, εν τέλει, η πολιτική αλλιώς; Γίνεται και με τους αδιαμεσολάβητους και ιδεαλιστικούς όρους του τότε;

Οι σελίδες του βιβλίου που παρουσιάζουμε σήμερα καταγράφουν τα σημαντικότερα ιστορικά και πολιτικά ορόσημα του 20ού αιώνα για την πατρίδα μας: οθωμανική κατοχή, μικρασιατική καταστροφή, δικτατορία Μεταξά, Ελληνο-ιταλικός πόλεμος, ιταλική και γερμανική κατοχή, Εθνική Αντίσταση, απελευθέρωση Δωδεκανήσου, τα μετά την απελευθέρωση, κόμμα των Φιλελευθέρων, Ένωση Κέντρου, ανένδοτος αγώνας, βία και νοθεία, Ιουλιανά, χούντα των Συνταγματαρχών, αποστασιοποίηση του πρωταγωνιστή μας και μετάβαση στη μεταπολίτευση.

Ο Σταμάτης Μανούσης γεννιέται ακριβώς στις αρχές του 20ού αιώνα, το 1905, στην Κω, στο νησί που αγάπησε και υπηρέτησε ως το τέλος της ζωής του. Γιος ενός ταπεινού κουρέα.

Μεγάλωσε ως υπόδουλος, με τουρκική υπηκοότητα αφού γεννήθηκε στην τουρκοκρατούμενη Κω. Μετά ακολούθησε η

ιταλική κατοχή και έζησε ως εξόριστος Έλληνας υπήκοος στην Αθήνα. Σε όλο το διάστημα της φοιτητικής ζωής του διέμενε στην Αθήνα, εξόριστος από τους Ιταλούς. Βίωσε ανασφάλεια, φτώχεια, στερήσεις, μοναξιά. Ουσιαστικά, θα παραμείνει εξόριστος μέχρι την απελευθέρωση της Δωδεκανήσου (1947).

Από μικρός θα αγαπήσει βαθιά την ιδιαίτερη πατρίδα του την Κω, την οποία θα στερηθεί για ένα μεγάλο διάστημα, ιδίως από τα φοιτητικά του χρόνια και μετά. Μετά την απελευθέρωση, θα θελήσει να προσφέρει στον τόπο του, κυρίως στις δομές υγείας. «Πολλά χρειάζονται για τον λαό αυτόν» είπε όταν εξελέγη το 1963 βουλευτής Δωδεκανήσου. «Θα φανώ συνεπής στις υποσχέσεις που έδωσα. Θα γίνει το νοσοκομείο, θα στεγαστούν οι παραπηγματούχοι, θα γίνει επιτέλους το λιμάνι... Δεν επολιτεύτην για να εγγραφώ στον προϋπολογισμό του κράτους. Είχα δουλειά η οποία πολλά μου απέδιδε. Το όνειρό μου που ήτο να προσφέρω κάτι στο νησί μου, στον τόπο αυτόν που τόσο αγαπώ, έγινε πραγματικότητας».

Ο Σταμάτης Μανούσης αγάπησε την ευθύνη. Ένας προσευτικός πολίτης, Βενιζελικός και αντιστασιακός. Με συνειδητές επιλογές σ' όλη του τη ζωή βρέθηκε στις επάλξεις και στην πρώτη γραμμή ως πατριώτης για την ένταξη των Δωδεκανήσων στον εθνικό κορμό, ως δραστήριος αντιστασιακός με ενεργή συμμετοχή στην Εθνική Αντίσταση (ΕΑΜ) για την απελευθέρωση της χώρας από τη φασιστική-ναζιστική κατοχή των Ιταλών και των Γερμανών. Το 1958 ο Σοφ. Βενιζέλος του ζητεί να κατεβεί στις εκλογές ως υποψήφιος των Φιλελευθέρων. Κατεβαίνει και δοκιμάζει την πρώτη του αποτυχία. Το κέρδος όμως ήταν ότι ήρθε σε επαφή με τον λαό της Κω. Εκλέχθηκε τελικά βουλευτής Δωδεκανήσου με την Ένωση Κέντρου του Γεωργίου Παπανδρέου το 1963 και υπηρέτησε τη Βουλή μέχρι το 1967.

Κατά τη διάρκεια της βουλευτικής και εν συνεχεία υπουργικής του θητείας επεδίωξε μ' όλες του τις δυνάμεις να υλοποιήσει τις προεκλογικές του υποσχέσεις. Η αγάπη του για την πατρώα

την φτιάξω παρ' όλη την αντίδρασή τους. Το νοσοκομείο λειτουργεί θαυμάσια. Η εργασία στο λιμάνι άρχισε. Πεντακόσιες χιλιάδες δραχμές διαθέτω για τον ηλεκτροφωτισμό. Πεντακόσιες χιλιάδες δραχμές διά έργα μικρά του Δήμου. Τα παιδιά μου ας μη δείξουν κακία σ' αυτούς που μ' επίκραναν κατά το διάστημα της υπηρεσίας μου. Ας τους συγχωρέσουν. Είναι κάτοικοι του νησιού που αγάπησα. Είναι πατριώτες μου. Δεν μπορεί κανείς ν' αλλάξει την νοοτροπία τους. Αγάπησα όλον τον κόσμο. Δεν ένιωσα ποτέ εχθρότητα για κανένα προ παντός για τους πατριώτες μου. Νιώθω την ικανοποίηση ότι όσους μπορούσα βοήθησα και ανεδείχθησαν και έγιναν επιστήμονες. Θα θυμούνται πιστεύω τον Μανούση...»

Άφησε, εν τέλει, σημαντικό έργο στο ίδιο το αγαπημένο του νησί. Με δικές του πρωτοβουλίες θεμελιώθηκε ο Οικισμός «Σοφοκλή Βενιζέλου» για τη στέγαση 62 οικογενειών, οι οποίες μέχρι τότε ζούσαν σε παραπήγματα. Εξασφάλισε την κατασκευή του λιμένος της Κω, δημιουργώντας με αυτόν τον τρόπο τις προϋποθέσεις για την ανάπτυξη του τουρισμού και του εμπορίου. Συνέβαλε, επίσης, τα μέγιστα στον εκσυγχρονισμό του Κρατικού Νοσοκομείου Κω. Εγκαινίασε την επέκταση του αερολιμένα του νησιού. Συνέβαλε στην επέκταση του

ηλεκτροφωτισμού της πόλεως και των χωριών της Κω, καθώς και στην κτιριακή αποπεράτωση του Διεθνούς Ιπποκρατείου Ιδρύματος Κω.

Ο Σταμάτης Μανούσης υπηρέτησε, όμως, συγχρόνως και την επιστήμη της οφθαλμολογίας, προσέφερε δε αφιλοκερδώς τη βοήθειά του προς απόρους και αδυνάμους, επιδεικνύοντας υψηλό αίσθημα ευαισθησίας και αλληλεγγύης.

Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι η Οφθαλμολογική Κλινική «Τζανίδη(αρχικά)-Μανούση», που ίδρυσε το 1936 στην οδό Νεοφύτου Βάμβα 9 στο Κολωνάκι (πρώην οικία Μαυροκορδάτου) και η οποία λειτούργησε μέχρι το 1973, ήταν γνωστή ως «Στέγη των Κώων στην Αθήνα». Το ισόγειο της Κλινικής το παραχώρησε δωρεάν σε Κώους φοιτητές της Ιατρικής, στους οποίους παρείχε κάθε βοήθεια και οι οποίοι μετά το πτυχίο ειδικεύονταν στην οφθαλμολογία. Κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου ο χώρος μεταβλήθηκε σε λαϊκό κατάλυμα, φιλοξενώντας ανθρώπους από όλες τις κοινωνικές τάξεις. Τον διέθετε, επίσης, ως τόπο συνεδριάσεων των Κώων αγωνιστών του ΕΑΜ διακινδυνεύοντας ακόμα και τη ζωή του, δεδομένου ότι ακριβώς απέναντι από την κλινική έδρευε το τότε γερμανικό φρουραρχείο (Kommandatur).

Αποψη του πάνελ

Φίλες, φίλοι,

Όλες αυτές οι σελίδες ενός γοητευτικού και πλήρους βίου ζωντανεύουν με τη βοήθεια ενός εξαιρετικά πλούσιου αρχειακού υλικού (επιστολές, χειρόγραφα, ομιλίες, αποσπάσματα εφημερίδων, φωτογραφίες, κ.λπ.), που συνέλεξε και επεξεργάστηκε με πολύ κόπο και μεράκι ο υιός του Σταμάτη, ο διακεκριμένος ψυχίατρος Νικόλαος Μανούσης. Δυο λόγια, λοιπόν, τώρα για τον συγγραφέα, επιβεβλημένα.

Ο Νικόλαος Μανούσης, γεννηθείς μετά την απελευθέρωση της Δωδεκανήσου, τέκνο εκείνος, όπως και οι δικοί μου γονείς, της μεταπολεμικής ευημερίας που γνώρισε ο τόπος. Όχι όμως τέκνο επιλήσμων ενός χρέους, πρωτίστως ηθικού και αλλά και οικογενειακού, του χρέους του να τιμήσει τον πατέρα του, και στο πρόσωπό του ολόκληρη εκείνη τη γενιά των παππούδων και γιαγιάδων μας που πέρασαν πολλά, κράτησαν τη χώρα όρθια, την έβγαλαν μέσα από πολέμους, καταστροφές και στερήσεις, που στερήθηκαν οι ίδιοι πολλά σε περιόδους δύσκολες και ταραγμένες και έθεσαν τα μεταπολεμικά θεμέλια για μία χώρα που ευελπιστούσε να σταθεροποιηθεί και να ευημερήσει, και η οποία σε μεγάλο βαθμό τα κατάφερε. Ιδίως από τη Μεταπολίτευση και μετά. Μέσα από τις σελίδες του παρόντος αφηγήματος ζωής ζωντανεύουν εικόνες ανέχειας, ερήμωσης, απόγνωσης και απελπισίας. Αλλά και ελπίδας και νέων αγώνων και ξεκινήματων. Μέσα από τις στάχτες πολέμων και σεισμών, όπως ο σεισμός της Κω του 1933, ξεπηδά η ελπίδα, η αναγέννηση, το νέο εθνικό σχέδιο. Νέες πόλεις και κωμοπόλεις σχεδιάζονται, πολλά ξεκινούν εκ του μηδενός. Όπως λ.χ. η περιοχή του Παλαιού Ψυχικού με το ιπποδάμιο ρυμοτομικό της σχέδιο. Εκεί, μάλιστα, από το 1947 και μετά, το σπίτι της Σοφίας Μινέικο θα στεγάσει την οικογένεια Μανούση, η οποία μετά θα μετακομίσει λίγο πιο πέρα, από την οδό Νικολάου Γύζη στην Οδό Κάλβου αρ. 58. Μια άλλη Αθήνα τότε, χωματόδρομοι σχεδόν παντού πέριξ του κέντρου.

Όπως υπογραμμίζει εύστοχα ο Νικόλαος Μανούσης: «Το πόνημα αυτό δεν είναι μια ακόμα

προσπάθεια, τρόπον τινά, αποκατάστασης του ονόματος του Σταμάτη Μανούση. Ο πατέρας μου δε θα χρειαζόταν καμία τέτοια πρωτοβουλία. Για την πραότητα, το ήθος, την ακεραιότητα, την επιστημονική του επάρκεια, τη φιλανθρωπία, την προσφορά και την υπέρμετρη αγάπη για την ιδιαίτερη πατρίδα του μιλούν τα ίδια του τα έργα, τα οποία αποτελούν, συνάμα, αδιάψευστη παρακαταθήκη αλλά και παράδειγμα προς μίμηση.» Ακριβώς το τελευταίο στοιχείο είναι που έχει μεγαλύτερη σημασία, ιδίως σε μία εποχή που σπανίζουν τα πρότυπα από τον δημόσιο βίο της χώρας.

Ο Σταμάτης Μανούσης ευεργέτησε την πατρίδα του, συνέβαλε καθοριστικά στη δημιουργία απαραίτητων υποδομών για το νησί και την ανάπτυξή του, και συνέδραμε με όποιον τρόπο μπορούσε τους συμπατριώτες του. Και είναι ο άνθρωπος που πέθανε φτωχός, όπως ξεκίνησε, έχοντας όμως την ίδια αγάπη στην καρδιά του για την πατρίδα του και τους συμπατριώτες του. Υπηρέτησε και εκείνος τη δική του Αργώ (για να θυμηθούμε τον Θεοτοκά), με πίστη σε ιδανικά και αξίες, όπως και εκείνη η σημαδιακή παρέα του Θεοτοκά.

Σας ευχαριστώ.

****Είμαι Καθηγητής στη Νομική Σχολή του Εθνικού & Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (ΕΚΠΑ), της οποίας αποτελώ μέλος ΔΕΠ από το 2007 (Τομέας Α' Ιδιωτικού Δικαίου). Οι βασικοί τομείς διδακτικής και ερευνητικής μου δραστηριότητας είναι το αστικό δίκαιο και το διεπιστημονικό πεδίο όπου το δίκαιο συναντά τα οικονομικά και την ψυχολογία (οικονομική ανάλυση του δικαίου και συμπεριφορικά οικονομικά). Παράλληλα, είμαι δικηγόρος παρ' Αρείω Πάγω και διαπιστευμένος διαμεσολαβητής.*

Αποφοίτησα το 2000 από τη Νομική Σχολή του ΕΚΠΑ.

Το 2001 έλαβα μεταπτυχιακό τίτλο (LL.M., με βαθμό «άριστα», summa cum laude) από τη Νομική Σχολή του γερμανικού Πανεπιστημίου του Tübingen (με έμφαση στο δίκαιο των συμβάσεων). Από το ίδιο Πανεπιστήμιο αναγορεύθηκα το 2003 διδάκτωρ νομικής (Dr. iur.) στο αστικό δίκαιο (με βαθμό «άριστα», summa cum laude).

Στη συνέχεια μετέβην στο University College London (UCL), όπου το 2004 ολοκλήρωσα τη μεταδιδακτορική μου έρευνα, με ειδίκευση στο αγγλοσαξονικό δίκαιο των συμβάσεων.

Η Ομιλία μου στην παρουσίαση του βιβλίου «Σταμάτης Κ. Μανούσης: Ένα Αφήγημα Ζωής»

Αθήνα, 10 Φεβρουαρίου 2025

Αξιότιμοι επίσημοι προσκεκλημένοι,
Εκλεκτοί και Αγαπητοί φίλοι,
Καταρχάς, θα ήθελα να σας
ευχαριστήσω θερμά για τη σημερινή
σας παρουσία με την οποία τιμάτε
τη σημερινή εκδήλωση για το βιβλίο
μου «Σταμάτης Κ. Μανούσης:
Ένα Αφήγημα Ζωής». Ειλικρινά,
είναι εξαιρετικά συγκινητική η
συγκέντρωση τόσων διακεκριμένων
πολιτικών, επιστημόνων και φίλων
απόψε εδώ, για να τιμήσουν τη
μνήμη του πατέρα μου Σταμάτη Μανούση, που γεννήθηκε στην Κω πριν
ακριβώς 120 χρόνια.

Σε ένα τόσο απαιτητικό εγχείρημα, όπως η συγγραφή ενός βιβλίου είχα τη στήριξη πολλών ανθρώπων τους οποίους και ευχαριστώ. Θα ήταν όμως παράλειψη να μην απευθύνω ιδιαίτερες ευχαριστίες και προς τους πολιτικούς και φίλους του ευρύτερου προσοδευτικού και φιλελεύθερου χώρου για την έμπρακτη στήριξη και την αδιάλειπτη ενθάρρυνσή τους.

Πιθανόν κάποιοι εύλογα αναρωτηθούν σχετικά με τους λόγους συγγραφής ενός βιβλίου αφιερωμένου στον πατέρα μου. Η απάντηση σε αυτό το ερώτημα έχει τρεις συνιστώσες:

Η πρώτη στηρίζεται στο γεγονός ότι ο σεβασμός του γιου προς τον πατέρα του αποτελεί χαρακτηριστικό της φυλής, της ιστορίας και των παραδόσεων μας από τους ομηρικούς χρόνους. Να σας θυμίσω μόνο τον Αινεία, ο οποίος εν μέσω καταστροφής της Τροίας, επιχείρησε να σωθεί από τη φλεγόμενη πόλη μεταφέροντας στα χέρια του όχι θησαυρούς και τιμαλφή αλλά το γέρο πατέρα του, επιλογή που συγκίνησε τους Αχαιοούς και του επέτρεψαν να διαφύγει αλώβητος.

Η δεύτερη αφορά την προσπάθειά μου να διασώσω μοναδικές πληροφορίες σχετικά με την εικόνα της Κω πριν από 100 και πλέον χρόνια, οι περισσότερες από τις οποίες προέρχονται από το σχετικό αρχείο του πατέρα μου. Η τρίτη ήταν η επιθυμία μου να φωτίσω πλευρές του χαρακτήρα αλλά και της πολυποίκιλης προσφοράς του Σταμάτη Μανούση, τόσο υπό το πρίσμα του οικογενειάρχη και πατέρα, όσο και από εκείνο του πολιτικού και ιατρού, μέσα από

προσωπικές και αδιάψευστες μαρτυρίες αλλά και έγγραφα.

Κοινή συνισταμένη όλων των παραπάνω, η ανιδιοτελής, ανόθευτη και αστείρευτη αγάπη του Σταμάτη Μανούση προς τη γενέτειρα γη, την Κω, και τους ανθρώπους της. Για αυτούς τους ανθρώπους ο Μανούσης έθεσε εαυτόν στη βάσανο της πολιτικής με μοναδική μέριμνα την ανάληψη πρωτοβουλιών για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής τους, την ουσιαστική αναβάθμιση της νήσου και την πολύπλευρη υποστήριξη όσων είχαν ανάγκη.

Η δημιουργία ενός σύγχρονου λιμένα και η ηλεκτροδότηση της παραλίας, η υλοποίηση του οικισμού Σοφοκλή Βενιζέλου, η αποπεράτωση του Ιπποκρατείου Μελάθρου του ΔΙΚΩ και οι παρεμβάσεις του για την ανασυγκρότηση του νοσοκομείου της Κω, αφού μωπικές συμπεριφορές αρνήθηκαν την κατασκευή νέας μονάδας, συγκαταλέγονται στα πλέον εμβληματικά του έργα. Κόπος και φροντίδα που, όπως σημείωνε και ο ίδιος με πικρό μειδίαμα, καρπώθηκε η δικτατορία όταν πανηγυρικά εγκαινίαζε τα αποπερατωμένα πλέον έργα. Έστω κι έτσι, ο ίδιος έβρισκε ανάπαυση στη σκέψη ότι η καθημερινότητα και η ποιότητα ζωής των συμπατριωτών του είχε κρίσιμα αναβαθμιστεί.

Ο ίδιος δεν κέρδισε από την πολιτική. Τουναντίον, απώλεσε την περιουσία του και ταλαιπωρήθηκε με διώξεις και κλείσιμο της οφθαλμολογικής του κλινικής από τη στρατιωτική δικτατορία, γεγονότα που τον απογοήτευσαν βαθιά. Μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας, αρνήθηκε τις προτάσεις να πολιτευτεί εκ νέου, θεωρώντας πως είχε ολοκληρώσει την προσφορά του, μη αποδεχόμενος ελκυστικές προτάσεις για πολιτική επανεργοποίησή του.

Το Δημοτικό Συμβούλιο του Δήμου της Κω, αναγνωρίζοντας την προσφορά του, παραχώρησε, με ομόφωνη απόφασή του, χώρο στο κοιμητήριο,

ως ελάχιστη ένδειξη τιμής στον πολιτικό και άνθρωπο που προσέφερε τόσο πολλά στον τόπο του. Κατά την ανακομιδή των οστών του, η αναγνώριση και ηθική ανταμοιβή υπήρξε καθολική, καθώς παρευρέθηκαν εκπρόσωποι της κυβέρνησης, της Βουλής, της περιφέρειας και του δήμου της Κω. Θυμάμαι τον πατέρα μου με ένα διαρκές, σχεδόν αδιόρατο χαμόγελο καλοσύνης και πραότητας. Βασικό του γνώρισμα ήταν ότι δεν ηρέσκετο σε κηρύγματα. Προτιμούσε να μιλά μέσα από τις πράξεις του και τα έργα του, με ακεραιότητα και ήθος, και να προσφέρει αθόρυβα όσο ήταν δυνατόν. Αυτή η στάση ζωής ήταν άλλωστε η μόνη κληρονομιά προς τα παιδιά του και τη σύζυγό του.

Στο βιβλίο μου δεν διεκδικώ την απόλυτη ιστορική αλήθεια ή τον αψεγάδιαστο τρόπο γραφής. Ήθελα όμως να αποτίσω φόρο τιμής προς τον πατέρα μου αλλά και να αφήσω στις επόμενες γενιές ένα πρότυπο ανθρώπου από αυτούς που γεννιόντουσαν σε αυτή τη χώρα υπό ιδιαίτερα δύσκολες συνθήκες και τα κατάφεραν, όχι μόνο σε προσωπικό επίπεδο αλλά πρωτίστως και κυρίως σε κοινωνικό.

Από αριστερά: Αντέλλα Στεφανή, Τζένη Κρεμαστινού, Βασίλης Κοντοζαμάνης και Νίκος Μανούσης

Σας ευχαριστώ θερμά.

Στην εκδήλωση απηύθυναν χαιρετισμό:

- 1) **ΝΙΚΗΤΑΣ ΚΑΚΛΑΜΑΝΗΣ** πρόεδρος της Βουλής των Ελλήνων .
- 2) **ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΒΑΡΤΖΟΠΟΥΛΟΣ** υφυπουργός υγείας
- 3) **ΝΤΟΡΑ ΜΠΑΚΟΓΙΑΝΝΗ** ,βουλευτής Χανίων, πρώην υπουργός.
- 4) **ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΥΨΗΛΑΝΤΗΣ** βουλευτής Δωδεκανήσου ,κοσμήτορας της Βουλής
- 5) **ΑΣΚΗΤΗΣ ΘΑΝΟΣ** , Αντιπεριφερειάρχης υγείας π. Βουλευτής
- 6) **ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΤΟΥΛΗΣ** πρόεδρος Ιατρικού Συλλόγου Αθηνών.π. Περιφερειάρχης Αττικής
- 7) Αντιδήμαρχος πολιτισμού Δήμου Κω **ΣΤΑΜΑΤΑ ΒΟΥΚΕΛΑΤΟΥ**
- 8) Σεβασμιότατος Μητροπολίτης Αγκύρας κ.κ. **ΙΕΡΕΜΙΑΣ** (Κωακής καταγωγής)

Χαιρετισμός Σταμάτας Βουκελάτου

Αξιότιμοι διοργανωτές, αγαπητοί προσκεκλημένοι, φίλες και φίλοι, κ. Μανούση, με ιδιαίτερη συγκίνηση και βαθιά εκτίμηση απευθύνω αυτόν τον χαιρετισμό στη σημαντική αυτή εκδήλωση, που είναι αφιερωμένη σε ένα σπουδαίο Κώο. Έναν άνθρωπο που δεν έζησε μόνο για τον εαυτό του αλλά για όλη την κοινωνία: τον Σταμάτη Μανούση. Η ζωή του υπήρξε μια πράξη ανιδιοτελούς αγάπης. Δεν ήταν μόνο ένας λαμπρός γιατρός που θεράπευε

τους ασθενείς του και ένας καλός πολιτικός αλλά κι ένας ακούραστος εργάτης του κοινού καλού. Σε δύσκολες εποχές, με αυταπάρνηση και όραμα, προσέφερε ό,τι μπορούσε για να βελτιώσει τη ζωή των συμπολιτών του. Η Κως ευεργετήθηκε πολλαπλά από το έργο του. Η συμβολή του στη λειτουργία του Νοσοκομείου μέσα από τη διοικητική αναδιοργάνωση με δημιουργία νέων κλινικών και εργαστηρίων στη δημιουργία υποδομών που ακόμα και σήμερα καθορίζουν την καθημερινότητά μας όπως ο ηλεκτροφωτισμός της πόλης και των χωριών, η συμβολή στην κατασκευή του Λιμένα και η στέγαση δεκάδων οικογενειών σε οικισμούς δείχνουν έναν άνθρωπο που δεν αρκέστηκε μόνο στο λειτούργημά του αλλά είδε τον εαυτό του ως εργαλείο προόδου και ανάπτυξης για τον τόπο του.

Είναι σημαντικό, λοιπόν, το γεγονός ότι σήμερα έχουμε την ευκαιρία να κρατήσουμε στα χέρια

μας ένα βιβλίο που καταγράφει αυτή τη σπουδαία πορεία. Και γι' αυτό θα ήθελα να εκφράσω την ειλικρινή μου ευγνωμοσύνη στον συγγραφέα του κ. Νίκο Μανούση. Μέσα από την καταγραφή αυτή της ζωής-παρακαταθήκης όχι μόνο τιμούμε τη μνήμη ενός μεγάλου ανθρώπου, αλλά δίνουμε και στις νεότερες γενιές την ευκαιρία να εμπνευστούν από το παράδειγμά του. Στη σημερινή

εποχή όπου η καθημερινότητά μας συχνά κατακλύζεται από την ταχύτητα και την ατομικότητα, έχουμε ανάγκη από φωτεινά παραδείγματα σαν τον Σταμάτη Μανούση γιατί η ιστορία του μας θυμίζει ότι η προσφορά, η αλληλεγγύη και η αγάπη για τον τόπο μας είναι αξίες διαχρονικές, αξίες που αξίζει να διαφυλάξουμε και να μεταλαμπαδεύσουμε στις επόμενες γενιές. Ως αντιδήμαρχος Πολιτισμού, Τουρισμού και Εθελοντισμού του Δήμου Κω αλλά και ως κάτοικος αυτού του τόπου που ευεργετήθηκε από το έργο του, αισθάνομαι μεγάλη συγκίνηση και περηφάνεια που συμμετέχω, έστω κι από απόσταση, σ' αυτή την εκδήλωση. Εύχομαι το βιβλίο αυτό να είναι καλοτάξιδο και να αγγίξει τις καρδιές όλων μας όπως ο ίδιος ο Σταμάτης Μανούσης άγγιξε τις ζωές τόσων ανθρώπων με την ανθρωπιά και την ανιδιοτελή προσφορά του. Συγχαρητήρια στον συγγραφέα, στους διοργανωτές και σε όλους όσους συνέβαλαν σε αυτή την πρωτοβουλία.

Χαιρετισμός Υφυπουργού Υγείας κ. Δημήτρη Βαριζόπουλου

Το Υπουργείο Υγείας, ανταποκρινόμενο στην πρόσκληση του ιατρού και συναδέλφου Νίκου Μανούση στην παρουσίαση του βιβλίου του «Σταμάτης Μανούσης: Ένα αφήγημα Ζωής», τιμά τη μνήμη του διατελέσαντος υπουργού Υγιεινής, Βουλευτού και οφθαλμιάτρου. Ενός Ιπποκρατιστή που τον χαρακτήριζε η αμέριστη συμπαράσταση προς τον συνάνθρωπο, την οποία και προσέφερε απλόχερα ως ιατρός, ως πολιτικός και ως φιλόπατρις.

Ο Σταμάτης Μανούσης, γνήσιος Κώος, άσκησε το λειτούργημα του ιατρού με ανιδιοτέλεια, αγάπη και στοργή προς τους συνανθρώπους του και κυρίως προς τους συμπατριώτες του, με σημαντική παρουσία στους απελευθερωτικούς αγώνες για τη Δωδεκάνησο,

στον πόλεμο του 1940-1941 (παρασημοφορηθείς) και στην Εθνική Αντίσταση παρα-χωρώντας την κλινική του ως λαϊκό κατάλυμα και χώρο συνεδριάσεων του ΕΑΜ.

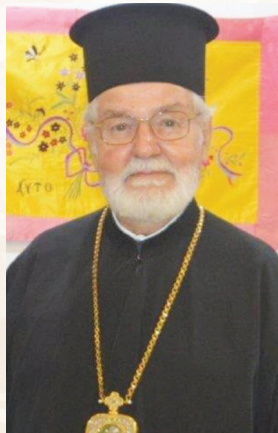
Θεωρούσε υποχρέωσή του να προσφέρει αφιλοκερδώς για τις σπουδές φοιτητών αλλά και να παρέχει δωρεάν νοσηλεία προς τους συμπατριώτες του. Στη διάρκεια της υπουργίας του, αξιοποίησε τις δυνατότητες που είχε στη διάθεσή του με την υλοποίηση έργων και με παρεμβάσεις προς το νοσοκομείο της Κω. Λαμβάνοντας υπόψη το ήθος και το βίο του Σταμάτη Μανούση, το υπουργείο

Υγείας εκφράζει την αρωγή και τη στήριξή του στη σημερινή εκδήλωση παρουσίασης του βιβλίου, τιμώντας τον ιατρό και άνθρωπο Σταμάτη Μανούση, 120 χρόνια από τη γέννησή του.

Χαιρετισμός Σεβασμιότατου Μητροπολίτη Αγκύρα κ.κ. Ιερεμία

Βγαίνει ένα βιβλίο και ευχαριστώ τον Μανούση τον υιόν, ο οποίος με κάλεσε να παραστώ κι εγώ σ' αυτήν την εκδήλωση της τιμής, της αναγνωρίσεως, της ευγνωμοσύνης προς το πρόσωπο του πατέρα του. Αλλά, βεβαίως, όπως περνούν τα χρόνια μάλλον δεν μπορώ να κινηθώ ελεύθερα και επομένως μου δίδεται η ευκαιρία, τουλάχιστον, να δώσω έναν χαιρετισμό. Τώρα, πώς ακούγεται αυτός ο χαιρετισμός ανήκει εις τον καθέναν να το κρίνει.

Εγώ από την καρδιά μου, από τη συνείδησή μου, χαιρετίζω αυτή την πρωτοβουλία του υιού, τον οποίο

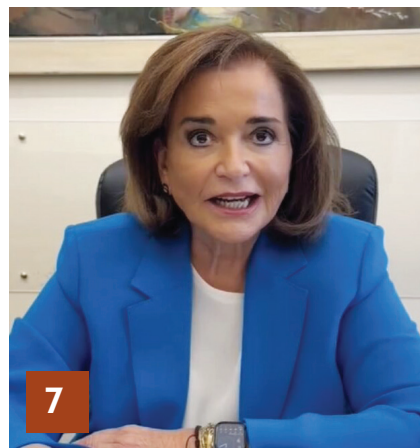

αγωνίστηκε – όπως αγωνιζόμεθα όλοι οι άνθρωποι. Κι όλοι οι άνθρωποι δεν είμαστε το ίδιο. Νομίζουμε ότι εμείς είμεθα οι τέλειοι; Ο ίδιος ο Χριστός δε μας είπε ότι «τι συζητάτε, βρε παιδιά», θα μας έλεγε ο Χριστός; «Γιατί κατηγορείτε τον α και τον β; Είσαστε αναμάρτητοι; Κάματε στη ζωή σας τα πάντα κατά τον καλύτερο τρόπο; Αν το κάνατε αυτό, πάρτε μια πέτρα και ρίξτε τη σ' αυτόν τον οποίο κατηγορείτε». Αν έχουμε αυτοσυνείδηση, δε θα το κάνουμε ποτέ. Γιατί όλοι μας είμαστε αμαρτωλοί και αγωνιζόμαστε. Και ο αγώνας μας είναι να κάνουμε το καλό.

ευχαριστώ ιδιαίτερα διότι επιμένει να προβάλλει τον πατέρα του. Και τι άλλο θα έκανε ένας υιός; Αυτό που κάνει ο Μανούσης και τον οποίο δεν καταλαβαίνουν ίσως πολλοί άνθρωποι είναι κάτι το πιο ιερό και το πιο ωραίο. Να κρίνει ακόμη στη σημερινή εποχή, αντιπαλεύοντας σε πολλά ρεύματα, τα οποία υπάρχουν και τα οποία πάντοτε θα υπάρχουν και στα οποία εμείς δεν έχουμε λόγο να δώσουμε. Εμείς δίνουμε ένα λόγο θετικό. Οι άνθρωποι που μας έφυγαν από κοντά μας, είναι οι άνθρωποι της τιμής. Πώς το ερμηνεύει ο καθένας δεν είναι δικιά μας δουλειά. Αυτή είναι δουλειά του καθενός ανθρώπου. Η δική μας η υποχρέωσις είναι να τιμούμε τους ανθρώπους. Και η έκδοσις ενός βιβλίου είναι μια αξίωσις ενός ανθρώπου, ο οποίος

Και ο Μανούσης ο πατέρας έκανε το καλό και μένει το καλό και αξιοποιείται το καλό και εκδίδεται το καλό και συγχαίρω τον υιό, ο οποίος εκδίδει το καλό και το δίδει στις νέες γενεές. Να είναι παράδειγμα καλοσύνης, να είναι παράδειγμα προσφοράς προς την κοινωνία, προπάντων στην κωακή κοινωνία, η οποία αγωνίζεται και προβάλλει τα άριστα. Συγχαίρω, λοιπόν, αυτή την έκδοση και εύχομαι ο Θεός να ευλογεί όλον τον κόσμο και να του δίδει τουλάχιστον αυτό το ελάχιστο που χρειάζεται ο άνθρωπος να νιώθει μέσα του μια γαλήνη, μια προσφορά, μια ειρήνη, μια αγαθοσύνη. Όλα αυτά τα καλά χαρίσματα που μας δίδει μόνο ο Θεός. Ο Θεός ας ευλογεί όλον τον κόσμο, ας ευλογεί κι αυτή την έκδοση του πατέρα Σταμάτη Μανούση.

Στιγμιότυπα από την εκδήλωση

8

12

9

13

10

11

- 1: Στιγμιότυπο από την εκδήλωση
- 2: Στιγμιότυπο από την εκδήλωση
- 3: Στιγμιότυπο από την εκδήλωση
- 4: Γιώργος Πατούλης
- 5: Νικήτας Κακλαμάνης
- 6: Θάνος Ασκητής
- 7: Ντόρα Μπακογιάννη
- 8: Στιγμιότυπο από το πάνελ
- 9: Ο Ν. Μ. με τον Κώστα Σκανδαλίδη
- 10: Ο Νίκος Μανούσης με τον Νίκο Παπαντωνίου
- 11: Ο Ν. Μ. με τον αρχηγό ΓΕΕΘΑ, Δημητρη Χούπη
- 12: Νίκος Μαυριδόγλου, Σοφία Μανούση Αρναούτογλου και Νίκος Μανούσης
- 13: Ο Ν. Μ. με τον Ματθαιο Σεγραιδο

Στιγμιότυπα από την εκδήλωση

- 14: Ο αιδεσιμολογιότατος πρωτοπρεσβύτερος Ιωάννης Σαββάκης
- 15: Στιγμιότυπο από την εκδήλωση
- 16: Ο Ν. Μ. με τον ακαδημαϊκό Βασίλη Ράπανο
- 17: Ο Ν. Μ. με τον καθηγητή Γεώργιο Χρούσσο
- 18: Στιγμιότυπο από το πάνελ
- 19: Ο Ν.Μ. με οικογενειακή φίλη
- 20: Ο Ν.Μ. με τον πρώην Πρωθυπουργό Γιάννη Σαρμά
- 21: Βασίλης Ράπανος, Νίκος Μανούσης και Γιώργος Τσαρούχης
- 22: Ο Ν. Μ. με τον Μάνο Κόνσολα, βουλευτή Δωδεκανήσου
- 23: Βασίλης Υψηλάντης, Νίκος Μανούσης και η παρουσιάστρια της εκδήλωσης Νινέτα Μανούση

RAGIONE VOL FORMA
ET VERA POS TVRA
DEL ISOLA DI LANGO

